PARTE III

TERRITORIO E POBOACIÓN QUE ABARCA A ESTRATEXIA

ESTRATEXIA DE DESENVOLVEMENTO RURAL PARTICIPATIVO LEADER DE GALICIA 2014-2020

ASOCIACIÓN DE DESENVOLVEMENTO RURAL TERRAS DE PONTEVEDRA NORTE GDR16

ADR Terras de Pontevedra Norte

PARTE III TERRITORIO E POBOACIÓN QUE ABARCA A ESTRATEXIA.

ÍNDICE

1. TERRITORIO 5

1.1. INTRODUCIÓN 5
1.2. ÁMBITO TERRITORIAL E MAPA 6
1.3. DELIMITACIÓN TERRITORIAL E MEDIO NATURAL 7
1.3.1. Descrición física 7
1.3.2. Edafoloxía 8
1.3.3. Climatoloxía 8
1.3.4. Superficie desfavorecida 9
1.3.5. Espazos Naturais protexidos e hábitats relevantes 10
1.3.6. Usos do chan. 13
1.3.7. Minería 14
1.3.8. Comunicacións 14
1.3.9. Elementos culturais do territorio 14
1.3.10. Tecido asociativo 22
1.4. BREVE DESCRICIÓN DE LOS MUNICIPIOS. 23

2. POBOACIÓN 28

2.1. EVOLUCIÓN, DENSIDADE E DISTRIBUCIÓN ESPACIAL DA POBOACIÓN 30
2.2. DINÁMICA NATURAL E MOVEMENTOS MIGRATORIOS 35
2.3. ESTRUTURA DEMOGRÁFICA 37
2.4. FORMACIÓN 39

3. SISTEMA PRODUTIVO 39

3.1. INDICADORES ECONÓMICOS: PIB E RENDA 39
3.2. POBOACIÓN ACTIVA, EMPREGO E PARO 41
3.3. SECTORES DE ACTIVIDADE 43
3.3.1. Sector primario: agricultura, gandería e sector forestal 43
3.3.2. Sector secundario 55
3.3.3. Sector terciario 57

4. INFRAESTRUTURAS E EQUIPAMIENTOS 58

4.1. SERVIZOS BÁSICOS 58
4.1.1. Sanitarios 58
4.1.2. Farmacias 58

5. EQUIPAMENTOS 58

5.1. CENTROS PARA MAIORES 58
5.2. CENTROS PARA PERSOAS CON DISCAPACIDADE 59
5.3. GARDERÍAS 60

6. INFRAESTRUTURAS 61

6.1. INSTALACIÓNS DEPORTIVAS 61
NÚMERO DE INSTALACIÓNS DEPORTIVAS SEGUNDO TIPO 61
6.2. TRANSPORTES 61

6.2.1. Transporte público *62*
6.3. INFRAESTRUTURAS HIDRÁULICAS 62
6.4. ENERXÍA 63
6.5. TELECOMUNICACIÓNS 63
7. CONCLUSIÓNS DOS RECURSOS DO TERRITORIO 64

1. TERRITORIO

1.1. Introdución

O obxectivo deste estudo é analizar a situación actual do territorio do Grupo de Desenvolvemento Rural Terras de Pontevedra Norte, que ten unha extensión de 1.476,81 km^2 e unha poboación que ascende a 47.848 hab. (INE, 2014).

A zona de estudo, está situada no centro de Galicia, ao norte da provincia de Pontevedra, sendo limítrofe coas provincias da Coruña, Lugo e Ourense, o que lle proporciona unha situación privilexiada con respecto a outros municipios de Galicia.

Trátase dunha zona homoxénea desde o punto de vista xeográfico, socioeconómico e cultural puntos que se van a ir debullando nos seguintes epígrafes.

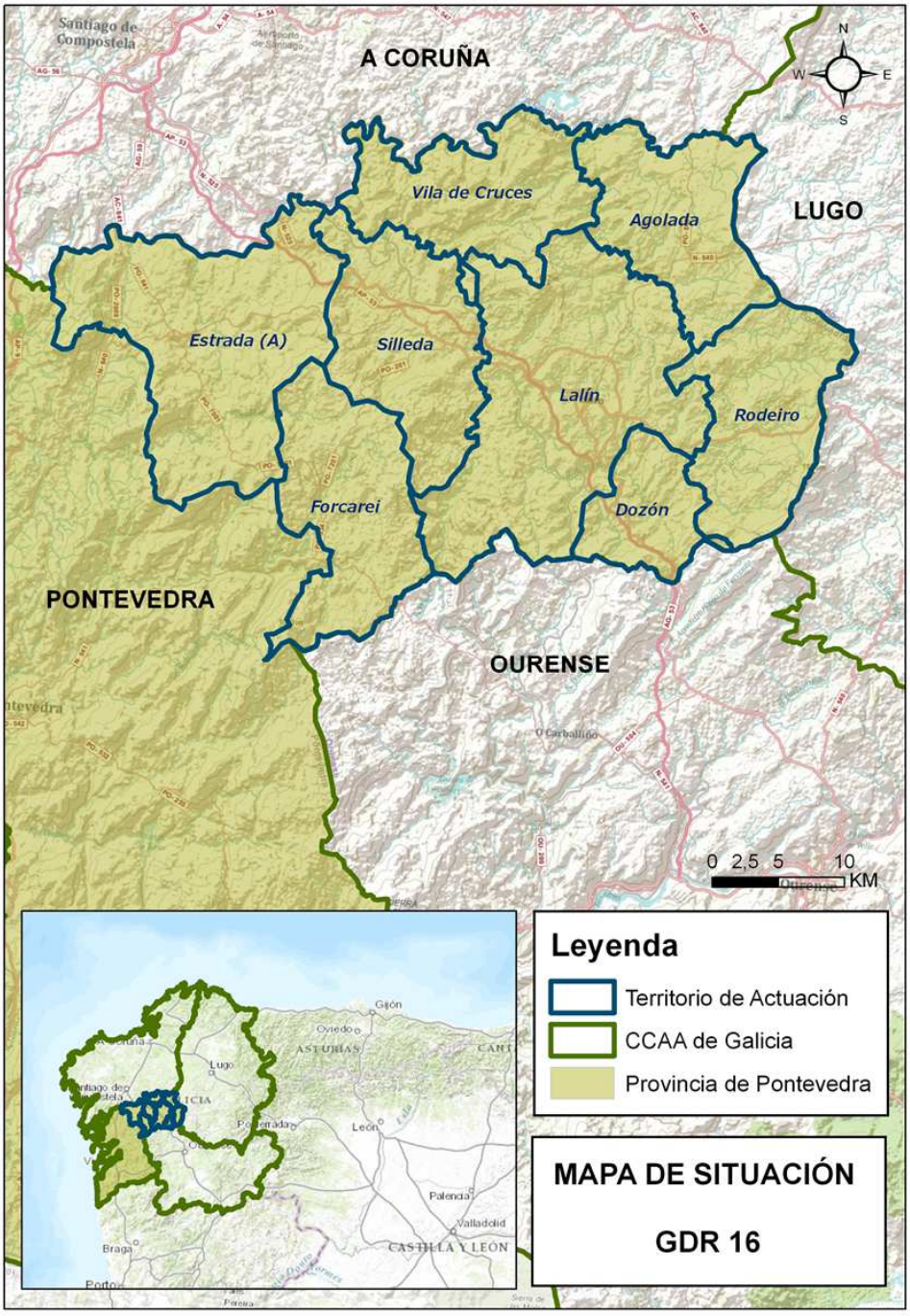
Ademais, no cadro que segue ofrecemos, para dar maior claridade ao documento os indicadores de territorio e poboación, que se requiren, segundo o apartado XIII PROCEDEMENTO DE SELECCIÓN da Orde de selección de estratexias de Desenvolvemento Local.

INDICADORES XENERAIS PARA OS CRITERIOS DE SELECCIÓN			
1.- VARIACIÓN DA POBOACIÓN NO ÚLTIMO DECENIO			
Poboación 2004	Poboación 2014	Perda	% de perda
56.124 habitantes	47.848 habitantes	-8.276 habitantes	-14,74%
2.- INDICADOR MUNICIPAL DE RENDA DOS HOGARES			
126.394 miles de €			
3.- ÍNDICE DE ENVEXECEMENTO			
Porcentaxe de poboación con 65 anos ou mais	28.4 %		
4.- PESO DE Nº DAS EXLOTACIÓNS AGRARIAS NO TERRITORIO			
Territorio	Nº Explotacións	%	
GDR	6.228	7,79	
Galicia	79.909	100	
5.- SUPERFICIE CON PROTECCIÓN MEDIOAMBIENTAL.			
Superficie con protección medioambiental			
- Natura 2000	12.778,53 Ha	8,65 %	
- Rede de Espazos Naturais Galegos	12.783,1 ha	8,66 %	
6.- SUPERFICIE DESFAVORECIDA			
Superficie en zonas desfavorecida:	Nº de Ha	Porcentaxe	
- Montaña	24.193 Ha	16,38 %	
- Outras	1.234,88 Ha	83,62 %	
TOTAL	147.681 Ha	100 %	
7.- SUPERFICIE COSTEiRA			
Superficie del territorio referida a municipios costeiros	0 Ha	0 %	

Criterios de selección referidos ao territorio e a súa poboación segundo aparecen no Punto 3: CRITERIOS DE SELECCIÓN do apartado XIII PROCEDEMENTO DE SELECCIÓN da Orde de selección de estratexias de Desenvolvemento Local.

1.2. Ámbito Territorial e mapa

O ámbito territorial da ADR Terras de Pontevedra Norte (GDR 16), abarca os concellos de AGOLADA, DOZÓN, A ESTRADA, FORCAREI, LALÍN, RODEIRO, SILLEDA E VILA DE CRUCES.

Mapa de Situación. Elaboración propia

1.3. Delimitación territorial e medio natural

O territorio engloba os concellos de AGOLADA, DOZÓN, LALÍN, RODEIRO, SILLEDA e VILA DE CRUCES pertencentes á Comarca de Deza e os de A ESTRADA e FORCAREI, da comarca de Tabeirós-Terra de Montes.

	SUPERFICIE	PORCENTAXE TERRITORIAL
Superficie TERRAS DE PONTEVEDRA NORTE	147.681 Ha	100,00 %
SAU	52.550,83 Ha	35,58 %
Superficie desfavorecida	147.681 Ha	100,00 %
Superficie RGEP	12.783,1 Ha	8,66 %
Superficie RN 2000	12.778,53 Ha	8,65 %

RGEP: Rede Galega de espazos protexidos / RN 2000: Rede natura 2000
Fonte: IGE

1.3.1. Descrición física

Todos os municipios que conforman o territorio pertencen á Comarca Agraria de Montaña. Está situado no nordeste da provincia, colindando ao norte coa Coruña, ao leste con Lugo e ao sur con Ourense.

Presenta unha orografía irregular, sendo de maior altitude e máis accidentada na metade meridional onde destacan os montes de Testeiro, Chamor, Veiga, Campelo; Guillar, Arca, Cregos e a Sierra do Candán. Este relevo dá como resultado unha altimetría non demasiado elevada, entre 100 e 830 m, con pendentes de ata o 9%. A rede hidrográfica está composta polos ríos Arnego, Deza, Ulla, Umia, Lérez e polo encoro de Portodemouros, que serve de divisoria coa provincia da Coruña.

O substrato xeolóxico está composto principalmente polos seguintes materiais:

- Silúrico: esquisto, filitas, limonitas, grauvacas, esquistos grafitosos, ampelitas e liditas.
- Devónico: Esquistos paragneises, matavulcanitas acedas e esquistos albíticos.
- Precámbico-ordovicico: esuistos, metagrauvacas e paragnesis.
- Rocas graníticas hercínicas: granitos de dous micas moderadamente leucraticos e granitos de dous micras.
- Rocas magmáticas: Metatexitas, diatexitas e granitoi de inhomogéneo.

1.3.2. Edafoloxía

Os chans máis representativos son Dystrocherept, un 34% da superficie, son chans superficiais (25-50 Cm), cun contido medio en materia orgánica, PH acedo e textura franco-limosa.

Un 23 % son chans Haplumbrept, trátase de chans moi profundos (100-150 cm), ricos en materia orgánica, teñen un pH extremadamente ácidos (ph4,5) e textura franca.

O 22 % é Ustochrept, trátase de chans moderadamente básicos que presentan pouco contido en materia orgánica, a súa profundidade é media e a textura franco arxilosa.

Os 20% restantes, é Ustorthent, trátase de chans profundos (100-150 Cm), e presentan un baixo contido en materia orgánica, a súa PH é moderadamente básico e a súa textura Franco- arxilosa.

1.3.3. Climatoloxía

Nesta comarca, o período frío ou de xeadas (número de meses nos que a temperatura media das mínimas é inferior a 7ºC) aumenta en dirección O-E, tomando valores de 5 meses nas zonas máis próximas ao mar, e de 8 meses nas formacións montañosas limítrofes con Lugo e Ourense.

Pola súa banda, o período cálido (número de meses cunha temperatura media das máximas superior a 30ºC) toma valores entre 0 e 1 mes en toda a comarca. En canto ao período seco ou árido, definido como o número de meses con déficit hídrico (valores negativos da diferenza entre a evapotranspiración potencial -ETP- e a real), presenta unha duración entre 1 e 3 meses, sendo 2 meses o valor maioritario.

Doutra banda e segundo a clasificación agroclimática de Papadakis, a comarca Montaña atópase baixo cinco tipos climáticos, dispostos segundo franxas paralelas á costa. Na franxa máis próxima á costa obsérvase o Marítimo cálido e a continuación atópase o Mediterráneo marítimo. Na parte central aparece o Mediterráneo tépedo, e por último, na franxa interior atópase o Mediterráneo marítimo fresco, coincidindo cos municipios de Rodeiro, Lalín e Agolada, mentres que o Mediterráneo tépedo fresco unicamente aparece en Agolada.

Desde o punto de vista da ecoloxía dos cultivos, os datos climáticos definen un verán predominantemente de tipo Millo, salvo no extremo occidental onde é de tipo Oryza, no nordeste onde é Triticum máis cálido, e no nordeste do municipio de Agolada onde é de tipo Triticum menos cálido. En canto ao período invernal, este é de tipo Citrus na franxa occidental, e no resto do territorio altérnanse os tipos Avena fresco e Avena cálido.

1.3.4. Superficie desfavorecida

Todos os municipios están incluídos na lista comunitaria de zonas agrícolas desfavorecidas tal como defínense nos apartados 3 (zonas de montaña) e 4 (outras zonas desfavorecidas) do artigo 3 da Directiva 75/268/CEE, de acordo coa Directiva do Consello 86/466/CEE, do 14 de xullo de 1986, que se recolle no anexo V da Orde do 29 de xaneiro de 2016 pola que se regula a aplicación dos pagos directos á agricultura e á gandería e das axudas ao desenvolvemento rural suxeitas ao Sistema integrado de xestión e control.

CÓDIGO	MUNICIPIO	SUPERFICIE DESFAVORECIDA	SUPERFICIE KM2
36020	Agolada	Outras	147,85
36016	Dozón	Montaña	74,23
36017	Estrada, A	Outras	281,8
36018	Forcarei	Montaña	167,7
36024	Lalín	Outras	326,83
36047	Rodeiro	Outras	154,9
36052	Silleda	Outras	169
36059	Vila de Cruces	Outras	154,5
SUPERFICIE DESFAVORECIDA 100 % DO TERRITORIO			1476,81

Fonte: anexo V da Orde de 29 de xaneiro de 2016 pola que se regula a aplicación dos pagamentos directos á agricultura e á gandaría e das axudas ao desenvolvemento rural suxeitas ao Sistema integrado de xestión e control.

1.3.5. Espazos Naturais protexidos e hábitats relevantes

O territorio de estudo, atópase enmarcado nunha zona xeográfica caracterizada por contar dous territorios ben diferenciados con características propias e contornas naturais diferenciadas alcanzando un total de 12.778,53 Ha incluídas na Rede Natura 2000 e que agora pasamos a enumerar.

SUPERFICIE TERRESTRE DOS ESPAZOS NATURAIS PROTEXIDOS (2012) Ha		
	RGEP	RN 2000
Galicia	358.895,00	354.411,43
Agolada	653,78	653,78
Dozón	0,00	0,00
Estrada, A	472,60	472,60
Forcarei	4.028,91	4.028,91
Lalín	4.027,65	4.023,08
Rodeiro	1.017,41	1.017,41
Silleda	2.127,04	2.127,04
Vila de Cruces	455,71	455,71
Terras de Pontevedra Norte	12.783,10	12.778,53
RGEP: Rede Galega de Espazos Protexidos		
RN2000: Rede Natura 2000		
I.G.E. - Instituto Galego de Estatística		

Monumento Natural Fraga de Catasós: Fraga de Catasós, tamén coñecida como Carballeira ou Souto de Quiroga, adquiriu esta catalogación o 12 de abril de 2000, Decreto 76/2000, do 25 de febreiro. Trátase dunha pequena área de bosque caducifolio autóctono, que alcanza os 4,52 Ha, de gran singularidade e beleza, situado no termo municipal de Lalín, a un 4 km do núcleo en dirección a Ourense. Aínda que de reducidas dimensións, constitúe un interesante bosque mixto de carballos (Quercus robur) e castiñeiros (Castanea sativa). Os exemplares desta última especie cóntanse entre os de maior porte e mellor factura de Europa, alcanzando alturas de ata 30 m e máis de 5 m de perímetro na base, o que confire a este núcleo da especie un alto interese científico.

Outras figuras de protección: Formación singular "Fraga de Catasós", do Catálogo Galego de Árbores Senlleiras (Decreto 67/2007, del 22 de marzo e Decreto 10/2015, do 22 de xaneiro).

- **Brañas de Xestoso: (LIC ES1140008):** Este espazo, ocupa unha superficie de 1.080,12 Ha na zona centro-occidental de Galicia, preto do río Ulla e do seu tributario O Deza, preto do nacemento do río Umia. Posúe tamén outra figura de protección ZEPVN (Zona de Especial Protección dos Valores Naturais).Desenvólvese por unhas pequenas áreas de turberas e matogueira con esfagno (Sphagnum pylaisii) con presenza abundante de brezales e tamén robledales en zona de media montaña galega. Destaca tamén a hidromorfía dos terreos, normalmente os da braña ou lagoa Sacra de Olives. A altura máxima do espazo é de 702 m sobre o nivel mariño, sendo a media de 639 m.

A fauna máis interesante está representada por unha importante poboación de culebra bastarda (Malpolon monspessulanus) de interese biogeográfico por ser a máis noroccidental da península Ibérica. Entre a avifauna nidificante, destacan aves escasas en Galicia como o sisón (Tetrax tetras). Outros especímenes ligados a este medio son o aguilucho pálido (Circus cyaneus), o aguilucho cenizo (Circus pygargus), o alcotán europeo (Falco subbuteo), entre outros. En canto aos mamíferos, destacan os morcegos (Rhinolophus hipposideros, Rhinolophus ferrum-equinum e Myotis myotis), con presenza asidua do lobo (Canis lupus).

- **Monte Faro (LIC ES1120008):** Cunha superficie de 713,12 Ha, o espazo de Monte Faro, sitúase na zona centro- meridional galega, preto do nacemento do río Arnego e non lonxe do río Miño (ao leste deste espazo), abarcando as comarcas de Chantada e Deza, nas provincias de Lugo e Pontevedra, abarcando a parte meridional e oriental do municipio de Rodeiro.

Outras figuras de protección: ZEPVN (Zona de Especial Protección dous Valores Naturais).

Área de media montaña galega con formacións de matogueira de interese. A altura máxima do espazo é de 1.180 m, cunha media de 886 m. A área pertence á rexión eurosiberiana, provincia atlántica-europea e subprovincia cántabro-atlántica, adscribíndose ao sector galaico-portugués.

Entre a flora destaca as formacións de Brezales de Erica e Chamaespartium e as zonas de hidromorfía (turberas) con presenza de esfagno (Sphagnum pylaisii).

ZEPVN (Zona de Especial Protección dos valores naturais)

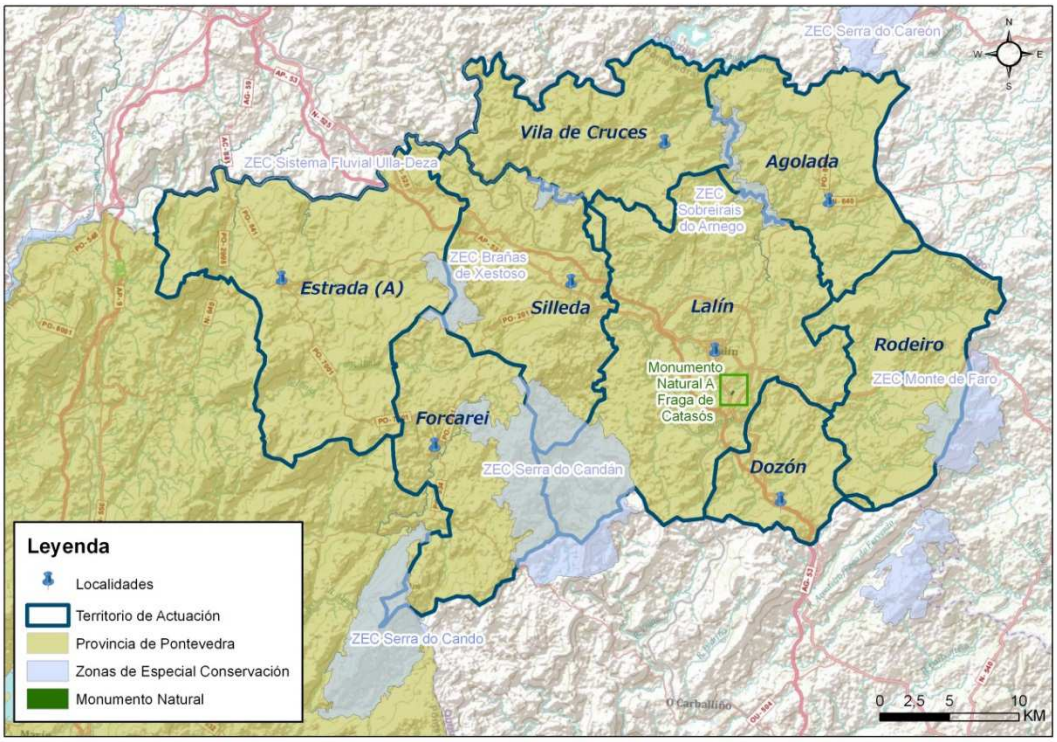
- **Sistema fluvial Ulla – Deza:** Desenvólvese sobre unha superficie de 1.633Ha, entre os municipios de Catoira, A Estrada, Pontecesures, Silleda, Valga, Vila de Cruces, Boqueixón, Dodro, Padrón, Rianxo, Teo, Touro, Vedra, Brión, Rois e Ames. Zona con distintos hábitats, que van desde os de estuario, pasando polos roquedos silíceos ou os

bosques aluviales de Alnus glutinosa e Fraxinus excelsior, ou as Carballeiras galaico-portuguesas con Quercus robur e Quercus pirenaica.

- **Sobreirais do Arnego: (Código del LIC ES1140015).** O espazo abarca unha superficie de 1.080,83 Ha, nos municipios de Agolada, Lalín e Vila de Cruces. Principal masa forestal representativa do bosque atlántico con influencia mediterránea presente na conca do río Ulla. Como especies máis representativas destacan o carballo, Quercus robur, e a aciñeira, Quercus ilex. A altura máxima do espazo é de 470 m, sendo a media de 348m. Destacan os alcornoques (Quercus suber), que neste espazo cobren boa parte das marxes do río Arnego, case sempre mesturados con formacións arbóreas de Senecio bayonensis - Alnetum glutinosae e Rusco - Quercetum roboris e tamén ripisilva de Alnus glutinosa e Fraxinus excelsior (Alno- Padion, Alnion incanae, Salicion albae).
- **Brañas do Xestoso: (Código del LIC ES1140008)** A área protexida abarca unha superficie de 1.080,12 Ha, sobre os municipios da Estrada, Forcarei e Silleda. É unhas pequenas áreas de turberas e matogueira con esfagno (Sphagnum pylaisii) con presenza abundante de brezales e tamén robledales en zona de media montaña galega. Destaca tamén a hidromorfía dos terreos, normalmente os da braña ou lagoa Sacra de Olives. A altura máxima do espazo é de 702m., sendo a media de 639m.
- **Serra do Candán: (LIC ES1140013):** Na zona centro-suroeste de Galicia, na denominada Dorsal Galega, ocupando unha superficie de 10.683,18 Ha. atópase esta Serra, de onde nacen os ríos Lérez, e o Umia, ademais de varias canles tributarias do Deza. Está relativamente próxima ao río Ulla e ao río Miño e expándese polos municipios de Forcarei, Lalín, Silleda, Beariz e O Irixo.

  É unha Serra de mediana altitude que conta con notables extensións de matogueira e praderías (con afloramientos rochosos), xunto con pequenos robledales de Quercus robur. Ten ademais superficies de turberas e torcales con esfagno, Sphagnum pylaisii. A altura máxima do espazo é de 1.014m., sendo a media de 708 m.

- **Río Lérez (ZEC - Red natura 2000)** Río de gran beleza, que nace no Monte de San Bieito (Serra do Candán), na parroquia de Aciveiro, concello de Forcarei, discorre e desemboca na provincia de Pontevedra. Pasa suavemente aos pés do Mosteiro de Acibeiro e xira cara ao SW en favor dunha fractura para encaixarse lixeiramente entre Couto Lanuxe e o Pico Valiñas ata a parroquia de Duas Igrexas. Volve abrir pola zona amesetada de Forcarei e camiña con pouca pendente ata Folgoso. En total o seu perfil lonxitudinal neste tramo presenta unha pendente do 3,4%. En total, drena unha conca de 449,5 km2 nos seus 57 quilómetros de lonxitude.

No mapa que segue localízanse os espazos naturais do territorio.

Mapa espazos naturais. Fonte NATURA 2000 e IGE. Elaboración propia.

1.3.6. Usos do chan.

Os usos do chan están condicionados pola singularidade xeográfica da comarca.

En altitude, obsérvanse as seguintes zonas:

- Zona por baixo dos 300 metros, con boas aptitudes agrícolas, con clima suave e choivas regulares.
- As zonas medias, con altitude entre os 300 e os 600 metros, que ocupan unha gran franxa, son aptas para prados e praderías e teñen unha dedicación fundamentalmente gandeira e forestal.
- As serras por encima dos 600 metros, de chan montañoso e escasa produtividade debido ás condicións climáticas (frío) e polo empobrecemento dos chans tipo ranker e leptosole, o seu uso é forestal, ambiental e cinexético.
- As zonas, por encima dos 900 metros de altitude, con frío intenso, chan montañoso e pouco produtivas.

Destas, son as zonas montañosas as áreas máis desfavorecidas, presentando problemas de deforestación, erosión e desaproveitamento dos recursos. Mentres que os vales son as zonas máis fértiles e dinámicas. Esta irregularidade topográfica limita a produtividade

agro gandeira. Destaca a existencia de grandes extensións de matogueiras en os chans favorables e a dedicación a praderías de chans fértiles case como único cultivo.

1.3.7. Minería

Xacementos mineiros e rocas de aproveitamento casiterita e wolframita en Fontao, Brenzos, Ermo, Monte Carrio e Monte de Coco. Uranio no complexo de Melide preto de Sexto. Mineralización por fluídos residuais de granitos de dous micas en Saborida e Vilatuxe, canteiras centradas en Serpentinitas en Bandeira, canteiras centradas en ortogneise biotíticos en Rosende. Canteira do Carrio. Canteiras de granitos en Agolada e Rodeiro. Canteras de Aernfibolitas e peridotitas en Santa María de Val.

1.3.8. Comunicacións

As principais vías de comunicación son as seguintes:

AP-53 ou Autoestrada Central Galega, atravesa a comarca no seu percorrido entre Ourense e Santiago de Compostela.

- N-525, estrada nacional que supón a alternativa á AP-53.
- N-640, atravesa a comarca de leste a oeste, conectando as súas principais poboacións.
- N-541, estrada de ámbito nacional que comunica o extremo sur da comarca coa cidade de Pontevedra.

Tamén conta con comunicacións ferroviarias. A liña que une Zamora coa Coruña dispón de paradas nas estacións de Botos (Lalín) e Taboada e Bandeira (Silleda).

1.3.9. Elementos culturais do territorio

No territorio Terras de Pontevedra Norte, detéctanse unha serie de iniciativas de animación socio-cultural que teñen a súa expresión en festas tradicionais e gastronómicas. Ademais dun rico patrimonio artístico e etnográfico, destacando a arte megalítico, mámoas e petróglifos, o patrimonio castrexo e o relixioso. Tamén hai unha alta porcentaxe en Bens de Interese Cultural declarados, un total de 24 con todo o territorio.

NÚMERO DE BENS DE INTERESE CULTURAL (BIC) SEGUNDO DECLARACIÓN			
Tempo=2012			
Medida=Número de BIC segundo tipo de declaración			
	Total	Específica	Xenérica
Agolada	8	1	7
Dozón	0	0	0
Estrada, A	2	1	1
Forcarei	4	1	3
Lalín	3	1	2

Rodeiro	2	0	2
Silleda	4	1	3
Vila de Cruces	1	0	1
Total Terras de Pontevedra Norte	24	5	19

Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria. I.G.E. - Instituto Galego de Estatística

Por concellos podemos destacar:

AGOLADA

Patrimonio cultural

Arquitectura civil e popular:
Conxunto Histórico-Artístico "Os Pendellos" del SXII.

Castro de Marcelin

Restos arqueolóxicos:
Castros de Marquesado
Castro de Gurobela
Castro de Basadre
Castro de Buxel
Castro de Borraxeiros
Castro de Carmoega
Castro de Esperante
Castro de Marcelin
Castro de Val
Castro de A Eirexe de Ventosa
Castro de O Sino
Castro de Santa Comba
Castro de Lagares
Castro de Galegos

Gravados Rupestres:
Pena Da Carballeira San Pedro de Ferreiroa
Campo Do Xastre San Pedro de Ferreiroa
Ayan Picurela San Mamed de Trabancas.

Pazos:
Pazo de Borraxeiros
Pazo de Eidián, (na actualidade dedicado a turismo rural)

Pazo de Borraxeiros

Arquitectura relixiosa

Igrexas románicas en:
Ferreiroa, Órrea, Ventosa e Borraxeiros
Igrexas Barrocas en:
Vilariño, Brántega e Santa María de Val de Sangorza
Igrexas neoclásicas en :
Santa Comba

Iglesia de Orrea

Folclore e festas gastronómicas

Encontro de artesanía tradicional e popular de Galicia

DOZÓN

Patrimonio cultural

Vía da Prata
Castro de San Breixo, en As Maceiras
Castro de San Breixo;
Castro de Dozón do Mosteiro;
Castro de Amoedo;
Castro de O Sisto;
Castro de San Salvador de O Castro.
Igrexa Santa María de Dozón
Mosteiro de San Pedro de Vilanova

Iglesia San Pedro de Vilanova

Folclore e festas gastronómicas

Festa gastronómica da Carne O Caldeiro.

A ESTRADA

Patrimonio cultural

Igrexa Románica de Santiago de Tabeiros
Castelo.torre de Guimarei Guimarei
Pazo de Oca e Entorno
Rutas do Románico, dos pazos e dos Coutos
Museo Manuel Reimóndez Portela
Museo do Moble e da madeira da Estrada
Conxunto etnográfico Vesacarballa e Serra do Mestr
Rutas do románico, 19 igrexas dos s. X e XII
Castros de Barbude, Castrovite e San Miguel de Cast
Camiño de Santiago

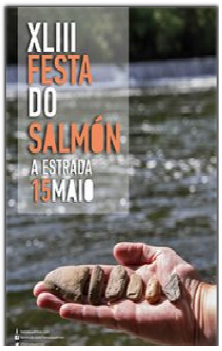
Museo do Moble e da Madeira

Folclore e festas gastronómicas

Rapa das Bestas
Festas do Salmón
Festa da Sidra
Carnaval: Desfile e Alto dos Xenerais.

Festa do Salmón

FORCAREI

Patrimonio cultural

Monasterio de Santa María de Acibeiro

Gravado Rupestre Castro de Codesas Santa María Madanela.
Gravado Rupestre Outeiro de Cuspe Laxa Das Buratas San Miguel de Presqueiras.
Mosteiro de Santa María Acibeiro
Castelo Torre de Alarma de Barciela Castrelo.

Pontes sobre o río Lérez: 23 no concello de Forcarei e destacando entre eles a Ponte Románico de Andón .
Ponte do Crego en Dúas Igrexas.
Ponte Gomail en Gaxín.
Muiños, 287 no concello entre os que destacan: Foxo Vello, muiño do Batán da Ponte na area de Cotelo, muiño da Freixeira.
CETmo, Centro Etnográfico Terra de Montes.
Observatorio Astronómico Público.
Sendeiros Catalogados: Ruta das Pontes del Lérez. PR-G 113; Sendeiro Natural Aciveiro-Candán. PR-G 100; Senda das Neveiras.

Folclore e festas gastronómicas

Festa das Virxe das Dores en Forcarei.
Festa de San Roque en Soutelo de Montes.
Festa do Rosario en Dos Igrexas.
Festa de San Mamede en Millerada.
Festa de Santa María Madanela.
Festa do Santo Cristo de Meavía.

LALÍN

Patrimonio cultural

Pazo de Liñares

Pazo de Liñares.
Gravado Rupestre Parada de Alperiz Monte Fonteiriño Altar Do Sol Santa María de Parada
Vía da Prata e Camiño de Inverno.
En canto á arquitectura civil destacan as casas grandes e pazos como o Pazo de Liñares, o Pazo de Bendoiro, o Pazo de Figueiroa, a Casa Grande de Des, o Pazo de Donfreán de Catasós e o Pazo de Barcia.
Respecto á arquitectura relixiosa debemos mencionar as igrexas románicas de Donramiro, San Miguel de Goiás e San Martiño.
Castro tecnolóxico de Tuñón e Mansilla. Concello de Lalín.
En canto aos museos están o Etnográfico Casa do Patrón; Museo Ramón María Aller e o Observatorio Ramón María Aller.

Folclore e festas gastronómicas

Feira do Cocido,de Interese turístico nacional.
Festa dos Carballiños.
Malla tradicional de Codeseda.

RODEIRO

Patrimonio cultural

Castelo Torre de Santa María Guillar
Camiño de Inverno.
Igrexas de Asperedo, Carboentes o Pedroso.
Pazos de Camba.
Feira de Río.
Ruta dos muiños e PR-G7

Pazo de Camba

Folclore e festas gastronómicas

Festa da Caza

SILLEDA

Patrimonio cultural

Mosteiro de San Lorenzo de Carboeiro

Mosteiro de San Lorenzo Carboeiro.
Igrexa de Santa María de Abades.
Gravado Rupestre Castro Primadorna Santiago de Breixa.
Castelo Torre de Cira.
Castelo Fortaleza de Chapa.
Igrexa de San Pedro de Ansemil.
Vía da Prata
Castros de Toiriz, O Castro e Oleiros.
Petroglifos da Pena das Cazolas, Peneda do Encanto e Penalonga.
Igrexas de Taboada, O Castro, Breixa, Dornelas, Fiestras e Escuadro.

Folclore e festas gastronómicas

Festa da empanada de Bandeira.
Festa da rosquilla de Abades.
Festa da tortilla de Laro.
Festa do Lacón en Silleda.
Festa da paella de Cortegada.
Festa da carne ao Caldeiro de Piñeiro.
Entroido: Desfile e Alto dos Xenerais.

VILA DE CRUCES

Patrimonio cultural

Mosteiro románico de San Salvador de Camanzo

Conxunto megalítico de Oirós.
Mosteiro románico de San Salvador de Camanzo (S.XII).
Fundación Paco Lareo: A Solaina de Piloño.
Fundación Neira Vilas en Gres.
Observatorio Astronómico de Zarragrande.

Folclore e Festas gastronómicas

Festa do Galo de Curral de Vila de Cruces.
Feira de Nadal do Galo de Curral.
Feira do chourizo.
Entroido: Desfile e Alto dos Xenerais: Merza, Piloño e Salgueiros

1.3.10. Tecido asociativo

O tecido asociativo está moi relacionado coa concentración da poboación ou por carencias que obrigan á poboación para organizarse para xestionar algúns servizos. No territorio hai gran cantidade de asociacións que se poden diferenciar segundo o obxecto social ou sector ao que se dedican.

O movemento asociativo está dividido en dous grupos de asociacións, aquelas que teñen a súa sede no municipio e o ámbito de actuación abarca toda a provincia - Provincial - e aquelas que tendo sede no municipio realizan a súa función en toda Galicia - Central.

As do primeiro tipo, Provincial, representan a maioría, aglutinando ao 92% do total, mentres as do tipo Central, non superan o 8%.

Por tipoloxía cabe comentar que entre as de ámbito provincial, o maior número de asociacións corresponde ás de tipo Cultural, seguidas polas de Veciños, as de Mulleres , as Xuvenís e Culturais-Recreativas.

En canto ao peso asociativo a nivel comarcal osténtano en primeiro lugar A Estrada (231 asociacións), que supoñen o 36 % sobre o total seguida de lonxe por Lalín (149) mostrándose como os dous núcleos de maior actividade asociativa e como aglutinadores do dinamismo social das súas respectivas áreas de influencia.

	AUTONÓMICAS	PROVINCIAL	TOTAL
Agolada	2	35	37
Dozón	1	6	7
Estrada, A	22	209	231
Forcarei	-	-	
Lalín	12	137	149
Rodeiro	3	31	34
Silleda	10	89	99
Vila de Cruces	6	64	70

Fonte: Rexistro de asociacións da Xunta de Galicia

En resumo podemos dicir que o asociacionismo é maior nos núcleos máis dinámicos de cada comarca, que os son tamén neste sentido, que adoitan coincidir coas cabeceiras comarcais.

1.4. Breve descrición de los municipios.

➢ Agolada

Foto: Pendellos de Agolada

O concello de Agolada linda coa provincia da Coruña co concello de Santiso, coa de Lugo, co concello de Palas de Rei e en Pontevedra cos de Vila de Cruces, Lalín e Rodeiro. Atópase na comarca natural do Deza.

Ocupa unha superficie de 147,90 km^2. Está formado por 25 parroquias e 131 entidades de poboación nas que residen un total de 2.651 habitantes (IGE 2014).

No ano 1.836 constituíuse este municipio quedando integrado polas parroquias de: Agra, Artoño, A Baíña, Basadre, Berredo, Borraxeiros, Brántega, Brocos, Carmoega, Eidián, Esperante, Ferreiroa, Gurgueiro, Merlín, Órrea, Ramil, Santa Comba, San Paio de Bais, Sesto, Ou Sexo, As Trabancas, Val de Sangorza, Ventosa e Vilariño, situación que permanece sen alteracións significativas.

➢ Dozón

O concello de Dozón linda coa provincia de Ourense cos concellos de Piñor e O Irixo e os concellos de Lalín e Rodeiro. Atópase na comarca do Deza. Ocupa unha superficie de km^2 cun total de 53 entidades de poboación dispersas en oito parroquias diferentes: Bidueiros, Ou Castro, Dozón, As Maceiras, Saa, Sanguiñedo, ou Sisto e Vilarello, nas que residen 1.174 habitantes.

➢ Estrada

O concello da Estrada limita ao norte co río Ulla, ao sur co concello de Forcarei, ao leste co de Silleda e ao Oeste cos de Valga e Caldas de Reis, Cuntis e Campolameiro. Ten unha superficie total de 281,8 Km2 e está formada por 51 parroquias e 458 entidades singulares.

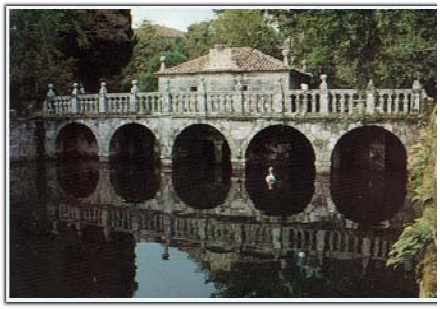

Foto: Pazo de Oca A Estrada

As súas parroquias son as seguintes: Agar (Santa Mariña), Aguiones (Santa María)- Ancorados (San Pedro), Ancorados (Santo Tomé), Arca (San Miguel), Arnois (San Julián), Baloira (San Salvador), Barbude (San Martín) Barcala (San Miguel), Barcala (Santa Marina), Berres (San Vicente), Callobre (San Martín), Castro (San Miguel), Cereijo (San Jorge), Codeseda (San Jorge) Cora (San Miguel), Couso (Santa María), Curantes (San Miguel), La Estrada (San Payo), Frades (Santa María), Guimarey (San Julián), Lagartones (San Esteban) Lamas (San Verísimo), Liripio (San Juan), Loimil (Santa María), Matalobos (Santa Eulalia), Moreira (San Miguel), Nigoi (Santa María), Oca (San Esteban), Olives (Santa María), Orazo (San Pedro), Ouzande (San Lourenzo),Parada (San Pedro) Paradela (Santa María),Pardemarín (Santa Eulalia), Remesar (San Cristóbal), Ribeira (Santa Marina) Ribela (Santa Marina), Riobó (San Martín), Rubín (Santa María), Sabucedo (San Lorenzo), Santeles (San Juan), Somoza (San Andrés), Souto (San Andrés), Tabeirós (Santiago), Toedo (San Pedro), Vea (San Julián),Vea (San Jorge), Vea (Santa Cristina), Vea (San Andrés), Vinseiro (Santa Cristina).

➢ Forcarei

O concello de Forcarei ten unha superficie total de 167,7 km 2, e unha altitude media de 625 m, indicativo dunha zona notablemente montañosa. As cimas máis altas das terras forcaricenses son o monte Seixo (1.014m), a serra do Cando, o alto da Ruza (902m), na parroquia da Madanela, o monte Custoia (951m), en Pardesoa e o alto de San Benito (1.017m), na serra do Candán.

Foto: Monasterio de Acibeiro Forcarei

Forcarei limita pola zona oriental co concello de Lalín, do que o separan os montes de Testeiro e a serra do Candán. Esta última, na cima de San Benito, serve de linde aos concellos de Lalín, Silleda e Forcarei. Polo sector norte e nororiental se irmá coas veciñas terras de Silleda, e polo noroccidental coas do concello da Estrada.

Na parte suroccidental limita co concello de Cerdedo e incide, coa fronteira natural da serra do Cando, nos territorios de Cotobade e A Lama, atopándose no sur coas terras ourensás de Beariz e Irixo. Forcarei está formado por un total de 13 parroquias: Aciveiro (Santa María) , Castrelo (Santa Mariña) , Dúas Igrexas (Santa María) , Forcarei (San Martiño) , Madanela de Montes, A (Santa María Madanela) , Meavía (San Xoán) , Millarada (San Amedio) , Pardesoa (Santiago) , Pereira (San Bartolomeu) , Quintillán (San Pedro) , San Miguel de Presqueiras (San Miguel) , Santa Mariña de Presqueiras (Santa Mariña) , Ventoxo (San Nicolao).

➢ Lalín

Foto: Iglesia de Goias, Lalin

O territorio do concello de Lalín sitúase no norte da provincia de Pontevedra, no centro da comarca de Deza; linda cos concellos de Vila de Cruces, Agolada, Rodeiro, Dozón, Irixo, Forcarei e Silleda.

Ocupa unha gran superficie, superior aos trescentos vinte e seis quilómetros cadrados, con 334 entidades de poboación dispersas nas 48 parroquias actuais: Albarellos, Alemparte, Anseán, Anzo, Barcia, Bendoiro, Bermés, Botos, Busto, Cadrón, Camposancos, Cangas, Castro de Cabras, Catasós, Ou Cello, Cercio, Cristimil, Doade, Donramiro, Donsión, Filgueira, Galegos, Goiás, Gresande, Lalín, Lebozán, Lodeiro, Losón, Maceira, Madriñán, Méixome, Moneixas, Moimenta, Noceda, Palmou, Parada, Prado, Rodís, Santiso, Selo, Soutolongo, Val do Carrio, A Veiga, Vilanova, Vilatuxe, Xaxán, A Xesta e Zobra, nas que residen ao redor de 20.000 habitantes.

Esta área xeográfica formou parte da provincia de Santiago ata a división constitucional e a reforma posterior, que derivou na súa definitiva inclusión na provincia de Pontevedra, dentro do partido xudicial de Lalín. A totalidade das parroquias dependían no Antigo Réxime da xurisdición do Deza, con señorío do conde de Lemos e da de Cambra, con señorío do arcebispo de Santiago.

➢ Rodeiro

O concello de Rodeiro sitúase o nordés da provincia de Pontevedra, incluído no partido xudicial de Lalín na comarca xeográfica de Deza, lindando coas provincias de Lugo cos concellos de Antas de Ulla, Taboada, Chantada e Carballedo e de Ourense cos concellos de Cea e Piñor, ademais dos concellos da propia provincia de Pontevedra, Lalín , Agolada e

Foto: Pazo de Camba, Rodeiro

Ocupa unha superficie próxima ao 155 Km^2 cun total de 143 entidades de poboación dispersas en 20 parroquias: Alceme, Arnego, Asperelo, Az, San salvador de Camba, San Xoán de Camba, Santa Baia de Camba, Carboentes, Fafián, Guillar, Negrelos, Pedroso, Pescoso, A Portela, Río, Riobó, Rodeiro, Salto, Senra e Vilela, nas que residen ao redor de 2.700 habitantes.

➢ Silleda

O concello de Silleda sitúase na comarca do Deza, limitando cos de Vila de Cruces, Lalín, Forcarei e A Estrada. Ocupa un amplo territorio, cun total de 168 km², no que residen 8.772 habitantes nas 249 entidades de poboación distribuídas que se contabilizan dentro das 33 parroquias coas que conta o concello: Abades, Ansemil, Breixa, Carboeiro, Ou Castro, Cerbaña, Cira, Cortegada, Chapa, Dornelas, Escuadro, Fiestras, Grava, Lamela, Laro, Manduas, Margaride, Martixe, Moalde, Negreiros, Oleiros, Parada, Pazos, Piñeiro, Ponche, Refoxos, Rellas, Saidres, Siador, Silleda, Taboada, Vilar e Xestoso.

Foto: Mosteiro Carboeiro, Silleda

➢ Vila de Cruces

O concello de Vila de Cruces da comarca de Deza, linda coa provincia da Coruña e cos concellos de Silleda, Lalín e Agolada.

Ocupa unha superficie total de 156 quilómetros cadrados cun total de 141 entidades de poboación dispersas en 28 parroquias diferentes: Añobre, Arnego, Asorei, Bascuas, Besexos, Bodaño, Brandariz, Camanzo, Carbia, As Cruces, Cumeiro, Duxame, Ferreirós, Fontao, Gres, Insua, Larazo, Loño, Losón, Merza, Obra, Oirós, Ollares, Piloño, Portodemouros, Sabrexo, Salgueiros e Toiriz, nas que residen 5.676 habitantes.

Foto: Ponte Ledesma Vila de Cruces

2. POBOACIÓN

Neste apartado damos conta da situación da poboación, atendendo, tanto aos trazos comarcais, como ás especificidades dos seus núcleos.

Para facilitar a comprensión dos datos, que se describen neste epígrafe, ofrecemos unha táboa resumen dos indicadores máis relevantes:

POBOACIÓN					
-	Poboación padrón a 1 de Xaneiro de 2014			47.848	
-	Densidade de poboación			32,4 h/km^2	
VARIACIÓN DA POBOACIÓN NO ÚLTIMO DECENIO					
Poboación 2004	Poboación 2014	Perda		% de perdida	
56.124 habitantes	47.848 habitantes	-8.276 habitantes		-15%	
DISTRIBUCIÓN DE LA POBOACIÓN EN MUNICIPIOS					
Tamaño		Nº municipios	%	Nº de hab.	%
-	En municipios de<500 hab.	0	0,0	0	0,0
-	De 501 a 1.000	0	0,0	0	0,0
-	De 1.001 a 2.000	1	12,5	1.209	2,5
-	De 2.001 a 5.000	3	37,5	9.099	19,0
-	De 5.001 a 10.000	2	25,0	14.642	30,6
-	De 10.001 a 20.000	2	25,0	22.898	47,9
-	De 20.001 a 30.000	0	0,0	0	0,0
GRADO DE URBANIZACIÓN SOBRE MUNICIPIOS		É o resultante de dividir a Poboación que reside en municipios de máis de 5.000 habitantes, pola Poboación total do territorio.		30,6%	
GRADO DE RURALIDAD SOBRE MUNICIPIOS		É o resultante de dividir a Poboación que reside en municipios de máis de 5.000 habitantes, pola Poboación total do territorio		69,4%	
DISTRIBUCIÓN DA POBOACIÓN EN NÚCLEOS					
Tamaño		Nº de núcleos	%	Nº de hab.	%
-	De < 50 hab.	1.444	89,5	27.498	56,5
-	De 51 a 100	138	8,6	9.319	19,1
-	De 101 a 500	24	1,5	4.229	8,7
-	De 501 a 1000	3	0,2	3.465	7,1
-	De 1.001 a 2.500	1	0,1	1.223	2,5
-	De 2.501 a 5.000	1	0,1	2.973	6,1
-	Excluídos	2	0,1	0	0,0
GRADO DE URBANIZACIÓN SOBRE NÚCLEOS		É o resultante de dividir a Poboación que reside en municipios de máis de 5.000 habitantes, pola Poboación total do territorio		0%	
GRADO DE RURALIDADE SOBRE NÚCLEOS		É o resultante de dividir a Poboación que reside en municipios de máis de 5.000 habitantes, pola Poboación total do territorio		100%	

FORZA DE TRABALLO		
Taxa Actividade		57,6%
Taxa de Paro		22,3%
Poboación Activa Nº		23.568
Poboación Ocupada Nº		18.317
Poboación en paro Nº		5.251
Poboación activa agraria Nº		437
RENDA BRUTA DOS HOGARES		
126.394 Miles de euros		
EMPREGO POR SECTORES %		
Agricultura, gandaría	17,3	
Industria	14,5	
Construción	13,0	
Servizos	55,2	
ESTRUTURA DA POBOACIÓN		
POBOACIÓN EN GRANDES BLOQUES	Nº	%
Poboación <15 anos	4.880	10.2 %
Poboación >65 anos	13.589	28.4 %
Poboación 15-64	29.379	61.4 %
Total	47.848 persoas	100 %
División por sexos	Homes	Mulleres
	23.235	24.613
ÍNDICE DE ENVELLECEMENTO	Porcentaxe de Poboación con 65 anos o máis	28.4 %
TAXA DE DEPENDENCIA	Relación, entre poboación menor de 15 anos e maior de 64, sobre a poboación entre 15 e 65 anos, por cada 100 habitantes.	62,8
COEFICIENTE DE SUSTITUCIÓN	Relación entre o tamaño da poboación en idade de incorporarse ao mercado laboral con aqueles que están procedendo á retirada do mesmo.	35,9
TASA DE MASCULINIDADE	Indica a porcentaxe de homes sobre o total da poboación	48,6
INMIGRACIÓN E EMIGRACIÓN.		
Porcentaxe de Poboación estranxeira sobre el total comarcal	3,27%	
Saldo Migratorio Interior	-160	
Saldo Migratorio Exterior	61	
Total saldo migratorio	-99	

2.1. Evolución, densidade e distribución espacial da poboación

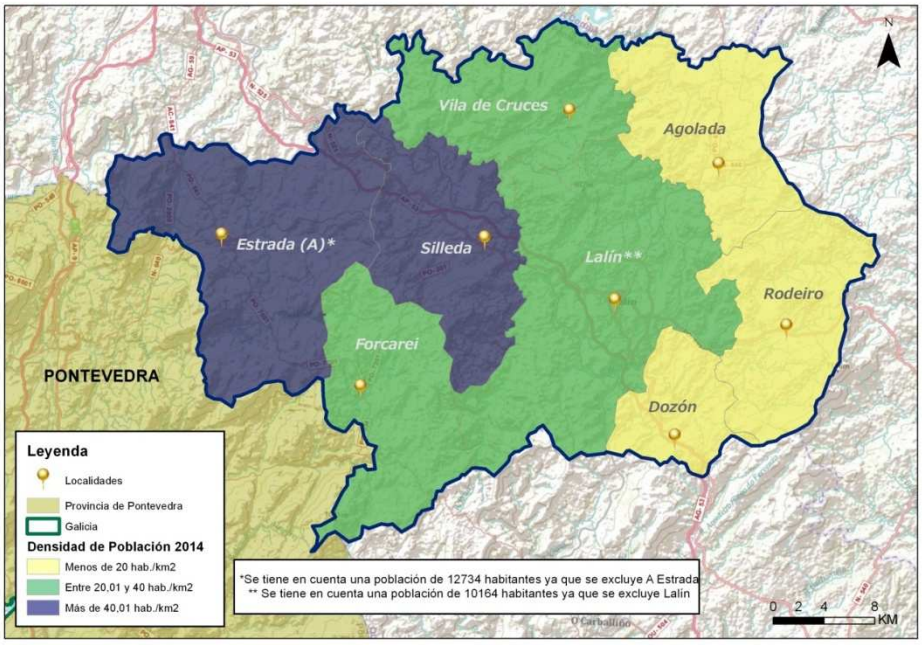
O territorio que abarca Terras de Pontevedra Norte conta cun total de 66.305 habitantes empadroados (INE 2014), dos que dous terzos concéntranse nos concellos da Estrada e Lalín.

A densidade de Poboación, que pon en relación o número de habitantes dun territorio e a superficie, e que se mide en habitantes por quilómetro cadrado, é para o conxunto do territorio do GDR de 44,92 hab./Km2. Os municipios da Estrada (77,02 hab./km^2) e Lalín (62,20 hab./Km^2) son os que teñen unha densidade máis alta, en detrimento de Dozón, Agolada e Rodeiro.

Con todo tal e como indica no Anexo III da Resolución do 11 de febreiro de 2016, para a selección de estratexias de desenvolvemento rural, no marco do PDR de Galicia 2014-2020, téñense que excluír, como territorio elixible, as entidades da Estrada e Lalín polo que a Poboación que se terá en conta ao longo deste estudo será de **47.848 habitantes**, distribuídos nos **1.476,81 Km^2**, o que supón unha densidade de Poboación de **32,4 hab/Km^2.**

	POBOACIÓN TOTAL HABITANTES (INE 2014)	SUPERFICIE KM^2	DENSIDADE 2014 HAB/KM2
AGOLADA	2.651	147,85	17,93
DOZON	1.209	74,23	16,29
A ESTRADA	12.734	281,8	45,19
FORCAREI	3.696	167,7	22,04
LALIN	10.164	326,83	31,10
RODEIRO	2.752	154,9	17,77
SILLEDA	8.966	169,0	53,05
VILA DE CRUCES	5.576	154,5	36,74
TERRAS PONTEVEDRA NORTE	47.848	1476,81	32,40

Por municipios e como se observa na táboa superior e no mapa que segue, existen diferenzas notables entre os municipios situados ao leste, con maior densidade poboacional (maior de 40 h/km^2) e os que se sitúan ao oeste, onde se atopan densidades inferiores aos 20 h/km^2.

Mapa de densidade de Poboación. Año 2104. Datos del INE. Elaboración propia.

➢ Evolución da poboación.

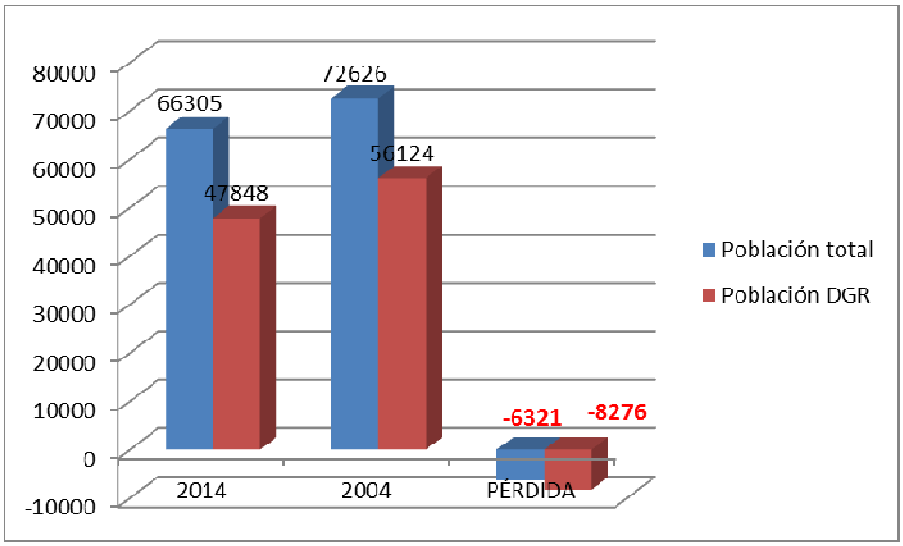
SERIES HISTÓRICAS DE POBOACIÓN POR CONCELLOS				
	1991	2004	2014	DISMINUCIÓN
Agolada	5.049	3.678	2.651	-47,49%
Dozón	2.800	2.030	1.209	-56,82%
Lalín	20.360	20.698	20.158	-0,99%
Rodeiro	4.956	3.553	2.752	-44,47%
Silleda	10.021	9.055	8.966	-10,53%
Vila de Cruces	7.481	6.779	5.676	-24,13%
Estrada, A	22.391	22.217	21.197	-5,33%
Forcarei	5.873	4.616	3.696	-37,07%
Terras de Pontevedra Norte	78.931	72.626	66.305	-16,00%
I.G.E. - Instituto Galego de Estatística				

Da análise da evolución da Poboación, no período 2004-2014 (último decenio) podemos extraer algunhas conclusións interesantes, xa que, neste escenario podemos contemplar dúas posibilidades:

- Se medimos a evolución sen ter en conta as entidades excluídas (núcleos de Lalín e A Estrada), observamos que, a Poboación comarcal no ano 2.004 era de 72.626 habitantes e en 2014 o número é de 66.305 habitantes, polo que a perda de Poboación no período é do 8,7% (-6.321 persoas).
- Con todo, se eliminamos a poboación dos núcleos excluídos, a perda é máis importante, chegando ao 14,7% (-8.276 persoas). Este dato pon de manifesto que

é a zona rural a que experimenta maiores perdas de efectivos e maior declive demográfico.

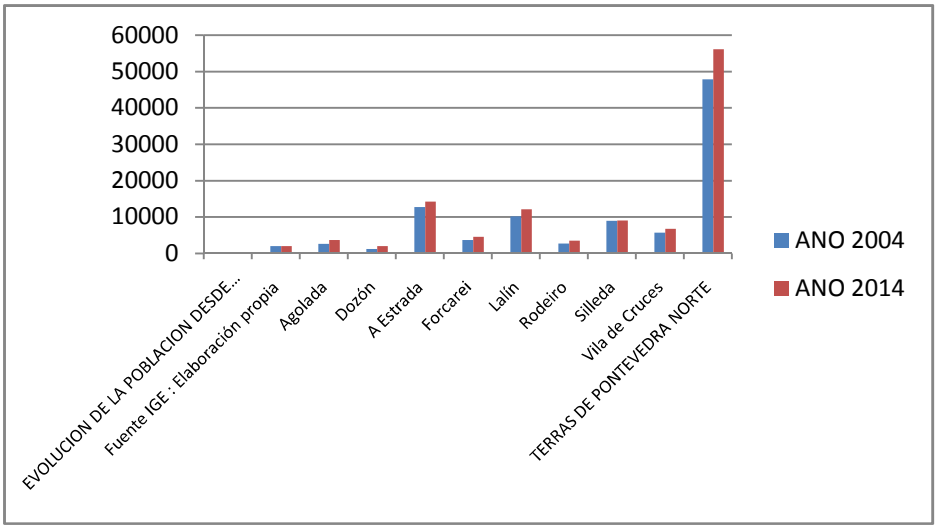
Variación da Poboación de Pontevedra Norte (2004-2014)

Fonte: Elaboración propia datos INE a 1 de Xaneiro de cada ano.

EVOLUCION DA POBOACION DESDE 2004 ATA 2014				
	2014	**2004**	**Diminución**	**% descenso**
Agolada	2.651	3.678	-1.027	-27,92%
Dozón	1.209	2.030	-821	-40,44%
A Estrada	12.734	14.296	-1.562	-10,93%
Forcarei	3.696	4.616	-920	-19,93%
Lalín	10.164	12.117	-1.953	-16,12%
Rodeiro	2.752	3.553	-801	-22,54%
Silleda	8.966	9.055	-89	-0,98%
Vila de Cruces	5.676	6.779	-1.103	-16,27%
TERRAS DE PONTEVEDRA NORTE	47.848	56.124	-8.276	-14,75%
Fonte IGE : Elaboración propia				

Por municipios, e sen contabilizar a poboación das entidades excluídas pódense apreciar grandes diferenzas entre uns e outros municipios:

VARIACIÓN DE LA POBOACIÓN A NIVEL MUNICIPAL, 2004-2014.

Con perdas moi significativas, que chegan ao 40,44 dos efectivos en Dozón e que exceden o 20% en Agolada e Rodeiro. Só Silleda arroxa unha diminución do 0.98%

✓ Distribución da Poboación

A poboación de Terras de Pontevedra Norte distribúese no territorio de maneira desigual, ao concentrarse nos municipios de Lalín e A Estrada, por unha banda, e, por outra, estar dispersa por toda a superficie de actuación en pequenos núcleos poboacionais.

DISTRIBUCIÓN DA POBOACIÓN 2014				
	Entidades Colectivas	Entidades singulares	Núcleos de Poboación	Núcleos diseminados
AGOLADA	24	139	57	82
DOZON	8	55	21	34
A ESTRADA	51	458	154	354
FORCAREI	13	105	39	66
LALÍN	48	334	126	211
RODEIRO	20	146	50	96
SILLEDA	33	248	34	68
VILA DE CRUCES	28	141	73	705
TERRAS DE PONTEVEDRA NORTE	225	1.626	554	1.125
Fonte IGE : Elaboración propia Datos INE a 1 de xaneiro de cada ano.				

Tal e como se observa na táboa hai unha forte dispersión da poboación, un elevado número de núcleos poboacionais e entidades singulares esparexidas por todo o territorio.

Hai que destacar que hai 554 núcleos e un total de 1.125 entidades de poboación diseminadas por municipios.

	CONCELLOS	ENTIDADES COLECTIVAS (PARROQUIAS)	ITIDADES IGULARES	NÚCLEOS DE POBOACIÓN	DISEMINADOS
Agolada	1	24	139	57	82
Dozón	1	8	55	21	34
Lalín	1	48	334	126	211
Rodeiro	1	20	146	50	96
Silleda	1	33	248	34	214
Vila de Cruces	1	28	141	73	68
Estrada, A	1	51	458	154	354
Forcarei	1	13	105	39	66
TOTAL	8	225	1626	554	1.125

Fonte I.G.E. Datos do INE. Padrón. Explotación estatística e Nomenclátor a 1 de xaneiro. Elaboración propia

Desta distribución da poboación, resulta que o 84,3% da Poboación reside en núcleos de moi pequeno tamaño, é dicir aqueles que contan con menos de 500 habitantes, entre os que o 56,5% do total corresponden a núcleos de menos de 50 habitantes. Esta situación provoca problemas, principalmente de acceso aos servizos e de falta de equipamentos.

TAMAÑO DOS NÚCLEOS	Nº HABITANTES	% HABITANTES
< DE 50 HAB	27.498	56,5
DE 51 a 100	9.319	19,1
DE 101 a 500	4.229	8,7
DE 501 a 1.000	3.465	7,1
de 1.001 a 2.500	1.223	2,5
DE 2.501 a 5.000	2.973	6,1
TOTAL HABITANTES	48.707	100

2.2. Dinámica natural e movementos migratorios

➢ Dinámica natural: Natalidade e mortalidade

En relación ao movemento natural da poboación, o territorio de Terras de Pontevedra Norte caracterízase por ter un saldo vexetativo negativo, que é resultado da diferenza entre nacementos e defuncións, é tamén negativo, tanto a nivel territorial, como para cada un dos municipios.

MUNICIPIOS	NACEMENTOS			DEFUNCIÓNS			
	TOTAL	Homes	Mulleres	TOTAL	Homes	Mulleres	Saldo Vexetativo
Agolada	6	4	2	34	16	18	-28
Dozón	4	2	2	15	7	8	-11
Lalín	122	71	51	217	106	111	-95
Rodeiro	16	10	6	36	19	17	-20
Silleda	72	31	41	128	59	69	-56
Vila de Cruces	24	13	11	90	46	44	-66
Estrada, A	134	64	70	257	128	129	-123
Forcarei	19	11	8	47	23	24	-28
TOTAL GDR	397	206	191	824	404	420	-427

IGE, INE. Movemento natural da poboación 2014

MOVIMENTO NATURAL DA POBOACIÓN			
	Nacementos	Defuncións	Saldo vexetativo
	2014	2014	2014
Agolada	6	34	-28
Dozón	4	15	-11
Estrada, A	134	257	-123
Forcarei	19	47	-28
Lalín	122	217	-95
Rodeiro	16	36	-20
Silleda	72	128	-56
Vila de Cruces	24	90	-66

Fonte: IGE, INE. Movemento natural da poboación
I.G.E. - Instituto Galego de Estatística

INDICADORES BRUTOS DE NATALIDADE E TAXA XERAL DE FECUNDIDADE (‰) 2014									
	Galicia	Agolada	Dozón	Lalín	Rodeiro	Silleda	Vila de Cruces	Estrada, A	Forcarei
Taxa bruta de natalidade	7,2	-	-	5,8	4,5	8	4	6,4	4,8
Taxa xeral de fecundidade	32,7	-	-	26,9	24,1	38,5	21,5	30	30,2

IGE. Indicadores demográficos (-) Non procede

➢ Movementos migratorios

O saldo migratorio total, no ano 2014 é negativo en 99 persoas. Este número resulta da diferenza entre o saldo migratorio interior: -160 persoas e o saldo migratorio exterior: positivo en 61 persoas.

MUNICIPIO	TOTAL ALTAS	ALTAS INTERIORES	ALTAS EXTERIORES	TOTAL BAIXAS	BAIXAS INTERIORES	BAIXAS EXTERIORES	SALDO TOTAL	SALDO INTERIOR	SALDO EXTERIOR
Agolada	51	48	3	71	71	0	-20	-23	3
Dozón	33	30	3	40	39	1	-7	-9	2
Estrada, A	342	298	44	369	321	48	-27	-23	-4
Forcarei	103	91	12	68	62	6	35	29	6
Lalín	560	479	81	552	507	45	8	-28	36
Rodeiro	39	38	1	61	57	4	-22	-19	-3
Silleda	246	215	31	244	224	20	2	-9	11
Vila de Cruces	109	89	20	177	167	10	-68	-78	10
TOTAL	1483	1288	195	1582	1448	134	-99	-160	61
INE, Estatística de variacións residenciais 2014									

Por municipios só Forcarei (35 persoas), Lalín (8 persoas) e Silleda (2 persoas), arroxan saldos positivos.

INMIGRACIÓN TOTAL	EMIGRA-CIÓN TOTAL	SALDO MIGRATORIO	INMIGRACIÓN INTERIOR	EMIGRACIÓN INTERIOR	SALDO MIGRATORIO INTERIOR	INMIGRACIÓN EXTERIOR	EMIGRACIÓN EXTERIOR	SALDO MIGRATORIO EXTERIOR
1483	1582	-99	1288	1448	-160	195	134	61

Tal e como se observa na táboa, retrato do ano 2014, no que en Forcarei houbo un crecemento real de 7 persoas, con todo en todo o territorio a tendencia xeral tende á perda de poboación (-526).

➢ Crecemento

A combinación dun crecemento vexetativo negativo e un saldo migratorio tamén negativo, dá como resultado un crecemento real negativo en todos os municipios de Pontevedra Norte, coa única excepción do municipio de Forcarei.

A causa principal destes saldos vexetativos é o resultado da baixa natalidade, como mostra a taxa bruta de natalidade (número de nacementos que se producen entre a Poboación dun lugar nun período determinado) e de fecundidade (nacementos entre mulleres con

idade fértil -15 a 49 anos-), que son en xeral máis baixas que a taxa de Galicia. A baixa natalidade, unida a unha alta esperanza de vida, determinan o alto envellecemento da Poboación, o que inflúe nunha baixa substitución xeracional.

A combinación de tódolos compoñentes demográficos que inciden no rexistro do padrón leva a un horizonte preocupante.

Deste xeito, da interacción destes compoñentes: natalidade, mortalidade e movementos migratorios obtemos o crecemento real da poboación nun período.

CRECEMENTO VEXETATIVO, SALDO MIGRATORIO E CRECEMENTO REAL DE PONTEVEDRA NORTE 2014			
MUNICIPIO	Saldo Migratorio	Saldo vexetativo	Crecemento real
Agolada	-20	-28	-48
Dozón	-7	-11	-18
Estrada, A	-27	-123	-150
Forcarei	35	-28	7
Lalín	8	-95	-87
Rodeiro	-22	-20	-42
Silleda	2	-56	-54
Vila de Cruces	-68	-66	-134
TOTAL	-99	-427	-526
FONTE: IGE			

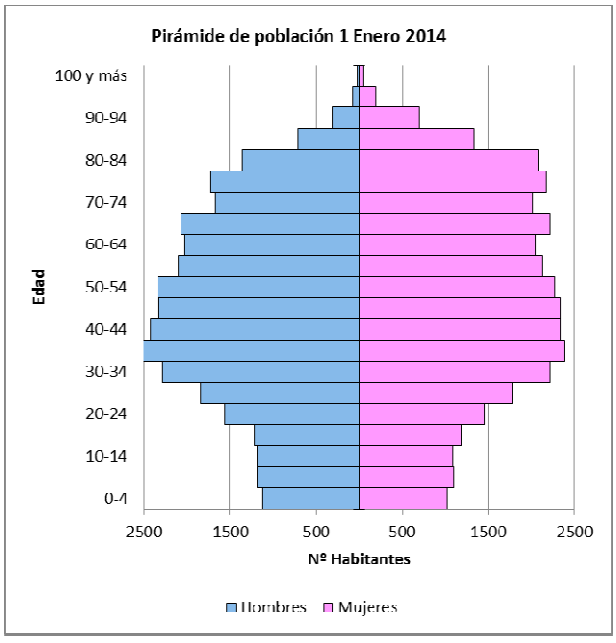
2.3. Estrutura demográfica.

A estrutura por idades na zona de estudo (ano 2014) está lixeiramente máis envellecida que no conxunto da provincia, cunha media de 51,29 anos (5,39 máis que a media de Galicia). Os concellos máis avellentados son os de Agolada e Forcarei seguido de Dozón e de Rodeiro. Sendo os máis novos Lalín, A Estrada e Silleda.

INDICADORES DE POBOACIÓN. IDADE MEDIA ANO 2014			
	Total	Homes	Mulleres
Agolada	55.00	52.9	57
Dozón	54.1	52.3	56.1
Estrada, A	47.3	45.4	49
Forcarei	55.2	52.7	57.5
Lalín	46.8	45.3	48.3
Rodeiro	53.5	53	54
Silleda	47.1	45.1	49.1
Vila de Cruces	51.3	49.3	53.3
Terras de Pontevedra Norte	51.29	45.1	48.28
IGE. Indicadores demográficos			

En canto á Poboación segundo os grupos de idades a porcentaxe de poboación menor de 16 anos é o 9% da poboación total do territorio, rexistrándose as porcentaxes menores nos concellos de Agolada e Dozón (6%), Forcarei, Rodeiro e Vila de Cruces (8%) e as maiores porcentaxes nos concellos da Estrada (12%), Lalín (12%) e Silleda (11%).
Seguindo a mesma tendencia a poboación maior de 64 anos é notablemente maior nos concellos de Forcarei, Agolada e Dozón, seguido de Rodeiro(37%), Vila de Cruces(33%) e Silleda (26 %), correspondendo a Lalín (24%) e A Estrada(27%) o menor número de habitantes neste rango de idade.

POBOACIÓN SEGUNDO SEXO E GRANDES GRUPOS DE IDADE - ANO 2014								
	Agolada	Dozón	A Estrada	Forcarei	Lalín	Rodeiro	Silleda	Vila de Cruces
Total	2.651	1.209	21.197	3.696	20.158	2.752	8.966	5.676
Menos de 16	167	67	2521	283	2436	208	982	467
16-64	1.487	688	130.48	1.926	12.803	1.529	5.659	3.351
Máis de 64	997	454	5.628	1.487	4.919	1.015	2.325	1.858

Pirámide de Poboación de TERRAS DE PONTEVEDRA NORTE. Datos INE 2014. Elaboración propia

A pirámide de poboación de Terras de Pontevedra Norte ten a silueta dunha pirámide claramente regresiva, en cuxa base existe menos poboación que nos tramos centrais e na que a poboación envellecida é considerable. É unha pirámide propia de poboacións cunha baixa natalidade e unha alta esperanza de vida.

2.4. Formación

Obsérvase que hai unha alta porcentaxe de poboación que non completaron os estudos básicos, no conxunto do territorio o 56 % da poboación teñen sen completar o bacharelato elemental, a ESO ou a EGB. Isto supón un gran freo para a poboación á hora de buscar emprego.

POBOACIÓN DE 16 O MÁIS SEGUNDO O SEU NIVEL DE ESTUDOS	ANO 2001
Non sabe ler ou escribir	852
Menos de 5 anos de escolarización	9.623
Sen completar Bacharelato elemental, ESO ou EXB	20.732
Bacharelato elemental, ESO o EXB completo	15.845
Bacharelato superior BUP/LOCSE, COU/PREU	5.838
FPI, FP grado medio, Ofícialla industrial	1.094
FPII, FP grado superior, Mestría industrial	2.019
Diplomatura, Arquitectura, Enxeñería Técnica	2.349
Licenciatura, Arquitectura, Enxeñería Superior	1.806
Doutoramento	37
INE. Censo de Poboación e vivendas 2001. Elaboración propia a partires dos ficheiros proporcionados polo INE. **IGE: Instituto Galego de Estatística**	

3. SISTEMA PRODUTIVO

3.1. Indicadores económicos: PIB e Renda

O indicador que marca o valor dos bens e servizos producidos nun tempo determinado é o PIB. Con respecto a este indicador Galicia situábase en 2012 en 54.644.082 miles de euros e en 19.748 euros por habitante.

O PIB per cápita, no territorio de estudo está no 70,80 % con respecto ao do Galicia (19.748 €), xa que a media de Terras de Pontevedra norte está en 13.984,63 €.

Outro indicador para ter en conta é a renda, que define a riqueza da

PRODUTO INTERIOR BRUTO (PIB) POR CONCELLO ANO 2012		
Miles de euros/euros por habitante		
Variables=Produto interior bruto		
	Miles de euros	Euros habitante
Agolada	36.179	11.341
Dozón	19.975	14.258
Lalín	327.299	15.432
Rodeiro	58.258	15.619
Silleda	166.635	17.927
Vila de Cruces	80.844	12.824
Estrada, A	274.170	12.735
Forcarei	48.175	11.741
IGE. Produto interior bruto municipal.		
I.G.E. - Instituto Galego de Estatística		

poboación, e por tanto a posibilidade de gozar e a calidade de vida dos habitantes.

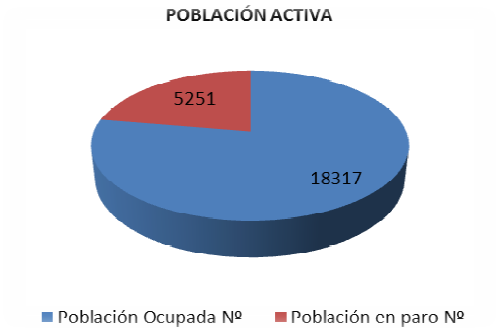
Primeiro veremos a renda que presentan os fogares, que nos indica a posibilidade de gasto e aforro das familias. Este parámetro mostra valores medios con respecto a outras zonas de Galicia, aínda que presenta moita diferenza entre os municipios, sendo o máis destacado Lalín (377.289 miles de euros. Fonte: INE 2009) e o que presenta menor índice Dozón 16.360 miles de euros. Fonte: INE 2009).

	POBOACIÓN 2009	RENDA DISPOÑIBLE BRUTA (MILES DE €)	RENDA DISPOÑIBLE POR HABITANTE (€)
Agolada	3.045	35.715	**11.729,07**
Dozón	1.804	16.360	**9.069**
A Estrada	21.854	284.375	**13.012**
Forcarei	4.164	48.069	**11.544**
Lalín	21.235	377.299	**13.420,06**
Rodeiro	3.118	44.220	**14.179**
Silleda	9.248	127.937	**13.834**
Vila de Cruces	6.456	77.177	**11.954**

Fonte: INE elaboración propia

3.2. Poboación activa, emprego e paro

A poboación activa é de 23.568 persoas, das que 18.317 están ocupadas e 5.251 están en situación de desemprego. Por tanto, a taxa de actividade , é dicir o cociente entre o total de activos e a poboación de 16-65 /40919 hab. , é do 57,60%.

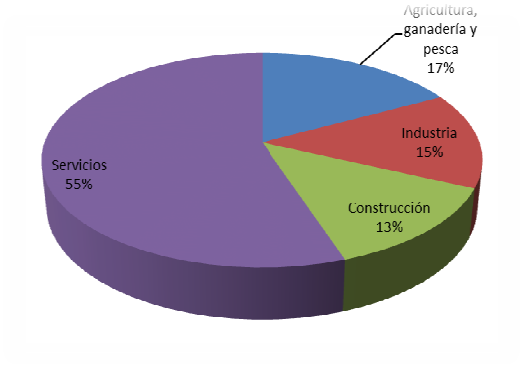
Taxa Actividade %	57,6
Poboación Activa Nº	23.568
Poboación Ocupada Nº	18.317
Poboación en paro Nº	5.251

Poboación activa Fonte Parados: Datos.gob.es, Segundo Semestre á SS, Dic 2014

Emprego por sectores

Por sectores, o emprego divídese da forma que mostra a táboa e o gráfico.

Agricultura, gandaría	17,3
Industria	14,5
Construción	13,0
Servizos	55,2

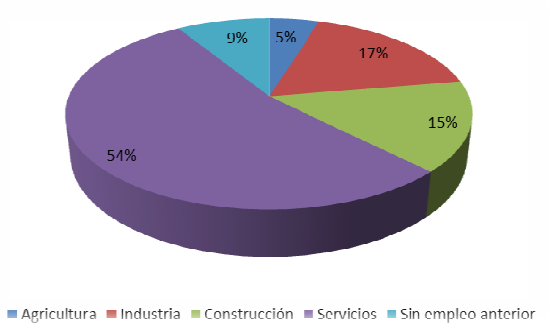

Emprego por sectores (Censo de Poboación e vivendas 2011).

O sector que máis emprego xera é o dos servizos, con máis da metade dos ocupados, seguido da gandaría, que a pesares das condicións demográficas (envellecemento) e do sector (gandaría), ocupa a un 17,3% dos traballadores.

A industria, cun 14,5%, dedicada na súa maior parte á transformación agroalimentaria e a construción, cun 13%, a pesar do gran descenso no número de traballadores, a consecuencia da crise económica destes últimos anos, completan o emprego comarcal.

PARO

Paro por sectores
Fonte: Datos.gob.es para segundo semestre de 2015

A tasa de paro, é dicir o cociente entre o número de parados e o de activos, é do **22,28%**.

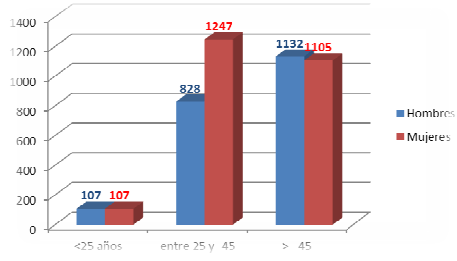
Taxa Paro %	2014
ADR PO NORTE	22,28
PROVINCIAL	25,46
NACIONAL	23,7

Esta cifra, aínda que moi alta (xa que supón que de cada 100 activos 22, están en situación de desemprego), é lixeiramente inferior ás medias nacionais e provinciais.

Por sectores, os desempregados divídense, segundo a gráfica, na que se observa, que a porcentaxe máis importante de desempregados atópase no sector servizos, seguido da industria.

É significativo que o 15% dos desempregados non haxan tido ningún emprego anterior.

En relación ao xénero o 54% dos desempregados son mulleres e os 46% homes. Por tramos de idade, o maior volume corresponde ás mulleres entre 25 e 45 anos

Paro por idade e sexo
Fonte: Datos.gob.es para segundo semestre de 2015

Paro segundo sexo
Fonte: Datos.gob.es para segundo semestre de 2015

A continuación se presenta unh taboa cos datos dos municipios con relación á tasa de paro do ano 2014, como se pode observar o que ten maior tasa de paro é o de maior Poboación A Estrada con 29,83 %, seguido de Vila de Cruces (21,82 %), Lalín (21,06 %) Forcarei (19,12 %) e Silleda (16,68 %) e, por outra banda están os que teñen unha tasa de paro

menor, como é o caso de Dozón (11,62 %), Rodeiro (13,33 %), e Silleda (16,68 %) con unha tasa de Paro de 12,75 %, 12,52 % e 12,92 % respectivamente.

TASA DE PARO REGISTRADO POR MUNICIPIOS 2014	
AGOLADA	18,25 %
DOZÓN	11,62 %
A ESTRADA	29,83 %
FORCAREI	19,12 %
LALIN	21,06 %
RODEIRO	13,33 %
SILLEDA	16,68 %
VILA DE CRUCES	21,82 %
Datos gob.es 2014 Elaboración propia	

3.3. Sectores de actividade

3.3.1. Sector primario: agricultura, gandería e sector forestal.

Analizando os datos do censo agrario de 2009, podemos dividir a comarca, segundo a Superficie Agraria útil, que comprende o 35,6% da superficie total (147.681 hectáreas).

Por unha banda, atopamos os municipios que superan a media do 35% de SAU: Dozón (48,7%); Lalín (43,8%); Rodeiro (51,6%) e Silleda (43,1%), que son os que máis utilización agraria fan do seu espazo. E por outros aqueles que non chegan á media e que realizan unha menor actividade agraria.

E por outros aqueles que non chegan á media e que realizan unha menor actividade agraria.

DISTRIBUCIÓN DA SAU SEGUNDO O SEU USO (FONTE IGE)						
MUNICIPIO	SAU TOTAL Ha	% SAU	Terras labradas	Terras para pastos	Especies arbóreas e forestais	**Outras terras no forestais**
Agolada	4.619,2	31,2	865	3.755	1.585	**1.413**
Dozón	3.618,7	48,7	703	2.916	675	**456**
Estrada, A	6.512,5	23,1	2.266	4.246	2592	**499**
Forcarei	4.052,7	24,2	354	3.699	895	**939**
Lalín	14.324,5	43,8	5.594	8.731	4.040	**2.071**
Rodeiro	7.992,5	51,6	1.426	6.566	1.310	**652**
Silleda	7.283,1	43,1	2.087	5.196	1.941	**1.068**
Vila de Cruces	4.147,6	26,8	1.314	2.834	1.924	**372**
Terras de Pontevedra Norte	52.550,8	35,6	14.609	37.942	14.962	**7.478**

As terras labradas representan o 27,8% da Superficie Agraria Útil (SAU), da cal, o 72,2% corresponde a pastos.

As terras de cultivo destínanse principalmente ao cultivo de millo e viñedo. Os municipios que presentan máis terras de cultivo son Lalín con 5.593 Ha; A Estrada con 2.266 Ha e Silleda con 2.087 Ha. Dentro dos cultivos herbáceos atópase o millo (7,31%), ademais do trigo (2,38%) e o centeo (0,47%). Entre os cultivos leñosos predomina o viñedo non asociado, representando o 39,37%, seguido do castiñeiro (31,55%) e as plantacións froiteiras (29,07%).

DISTRIBUCIÓN MUNICIPAL DE USOS 2014						
Concello	Sup. de Cultivo e Prado	Forestal Total	Outras Superficies	S. Total Concello	Sup. de Cultivo e Prado / Sup. Total	Forestal/ Sup. Total
Agolada	3.816	10.062	907	14.785	0,26	0,68
Dozón	2.228	4.695	500	7.423	0,30	0,63
Lalín	12.169	16.705	3.808	32.683	0,37	0,51
Rodeiro	6.058	7.563	1.869	15.490	0,39	0,49
Silleda	6.884	7.419	2.493	16.796	0,41	0,44
Vila de Cruces	4.242	10.050	1.204	15.496	0,27	0,65
Estrada, A	7.260	18.061	2.752	28.072	0,26	0,64
Forcarei	2.941	11.521	2.376	16.839	0,17	0,68
FONTE: Consellería do medio rural Rexistros administrativos						

Pola contra, os prados e pastos localízanse maioritariamente na metade meridional como pasteiros naturais templado-oceánicos.

Existen 6.228 explotacións agrarias no territorio, que corresponden ao 7,79% do total da Comunidade autónoma de Galicia

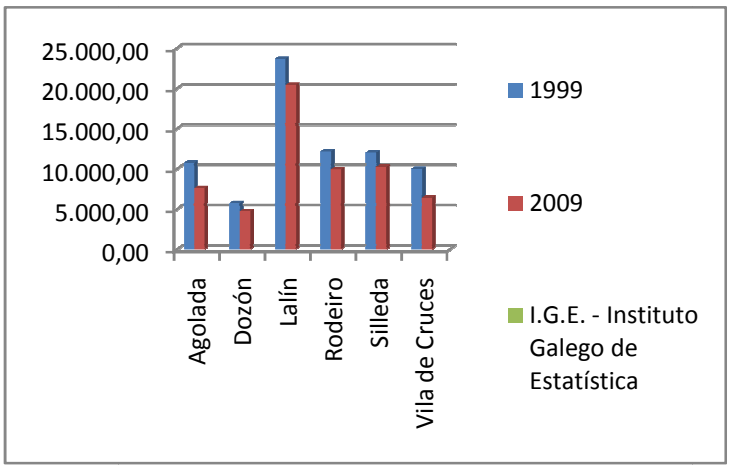
PESO DO Nº DAS EXLOTACIÓNS AGRARIAS NO TERRITORIO		
Territorio	Nº Explotacións	%
Terras de Pontevedra Norte	6.228	7,79
Galicia	79.909	100
Fonte: INE, Censo Agrario 2009.		

	EXPLOTACIÓNS SEN TERRAS (SUPERFICIE TOTAL < 0,1 HA)	>= 0,1 a < 5	>= 5 a < 10	>= 10 a < 20	>= 20 A < 50	>= 50	TOTAL
Agolada	9	125	120	103	89	25	471
Dozón	4	28	44	59	81	16	232
Estrada , A	45	956	274	131	60	17	1.483
Forcarei	7	186	95	111	71	8	478
Lalín	34	557	288	271	224	63	1.437
Rodeiro	12	78	80	185	191	13	559
Silleda	46	318	199	175	123	22	883
Vila de Cruces	9	293	175	128	69	11	685
TOTAL	166	2.541	1.275	1.163	908	175	6.228
%	**2,7**	**40,8**	**20,5**	**18,7**	**14,6**	**2,8**	**100,0**
Fonte: INE Censo agrario 2009							

É tamén significativo o tamaño das explotacións, xa que o 43,5% (incluídas as sen terras) teñen menos de 5 Ha e só o 2,8% teñen máis de 50.

Por último e respecto ao número e tamaño das explotacións, é tamén ilustrativo da situación comarcal, o descenso do nº de explotacións no período que abarcan os dous últimos censos.

SUPERFICIE TOTAL DAS EXPLOTACIÓNS AGRÍCOLAS SEGUNDO APROVEITAMENTO						
Hectáreas						
Ano	Agolada	Dozón	Lalín	Rodeiro	Silleda	Vila de Cruces
1999	**10.765,00**	**5.752,00**	**23.665,00**	**12.210,00**	**12.052,00**	**10.022,00**
2009	**7.618,00**	**4.750,00**	**20.443,00**	**9.955,00**	**10.292,00**	**6.444,00**
I.G.E. - Instituto Galego de Estatística						

Número de explotacións segundo o seu tamaño (1999-2009)

Fonte INE: Censo agrario 1999 e 2009. Elaboración propia

O nº total das explotacións descendeu un 51,4%. Desde as 12.477 a 6.062 (sen contabilizar as "sen terras"), perda que corresponde fundamentalmente ás pequenas explotacións, xa que as máis grandes aumentan, como ilustramos no gráfico superior

De igual forma, a Superficie Agraria útil (SAU) debido ao abandono de explotacións, fenómenos urbanísticos e recalificación dos usos do chan, diminuíu no mesmo período un 7,51%, a nivel territorial , con distancias notables entre municipios, xa que Dozón (-43,09), e Forcarei (-38,55), acusan perdas que roldan o 40%, mentres que Silleda (-3,60) ou Lalín (-9,49), non chegan ao 10% de perda da SAU.

SAU POR MUNICIPIOS

MUNICIPIO	SAU 1999	SAU 2009	DIFERENZA	% PERDA
Agolada	4.435,00	4.619,16	-184,16	-4,15
Dozón	2.529,00	3.618,71	-1.089,71	-43,09
Estrada (A)	7.546,00	6.512,54	1.033,46	13,70
Forcarei	2.925,00	4.052,72	-1.127,72	-38,55
Lalín	13.083,00	14.324,46	-1.241,46	-9,49
Rodeiro	6.716,00	7.992,49	-1.276,49	-19,01
Silleda	7.030,00	7.283,14	-253,14	-3,60
Vila de Cruces	4.616,00	4.147,61	468,39	10,15
TERRAS DO PONTEVEDRA NORTE	48.880,00	52.550,83	-3.670,83	-7,51

Fonte: INE. Censos agrarios de 1999 e 2009

Por tanto, podemos concluír que os cambios no uso do chan son evidentes; os procesos de urbanización, a expansión das áreas industriais, a construción de grandes infraestruturas, e o destino de áreas territoriais á explotación enerxética van presionando progresivamente sobre a terra agraria. Pero nesta perda inciden outros factores como o prezo da terra, a falta de substitución xeracional, ou os mecanismos de cesamento na actividade.

Agora ben, a especialización fundamental del territorio é a gandería e da súa importancia dan conta os datos sobre as unidades gandeiras, xa que representan o 65,9% do total das da provincia e o 10,6% de toda a Comunidade Autónoma.

Municipio	UNIDADES GANDEIRAS TOTAIS	
	Con agricultura e gandaría	Sen agricultura e con gandaría
Agolada	5.948,28	1.203,22
Estrada , A	8.936,92	3.992,68
Forcarei	4.753,11	444,03
Lalín	33.686,63	1.268,22
Rodeiro	21.511,63	1.756,27
Silleda	31.854,59	13.331,54
Vila de Cruces	6.025,33	429,91
TOTAL	112.716,49	22.425,87

Fonte: INE, Censo Agrario 2009.

E dentro da gandería destacan as explotacións de vacún, xa sexan de leite ou de carne, tal e como se pode observar nas táboas seguintes, destacando en canto ao número de vacas por explotación en primeiro lugar o concello de Rodeiro e despois o de Lalín con 22, 5 e 19,7 vacas por explotación respectivamente.

ESTRUTURA E COMPOSICIÓN DOS EFECTIVOS DE BOVINO POR MUNICIPIOS 2014								
Concello	Nº de Explotacións		Nº DE VACAS			Nº outros Animais	Total Animais	Vacas por explotación
	Explotacións de vacún	Explotacións con vacas	Vacas de leite	Vacas de carne	Total vacas			
Agolada	272	243	1.651	1.767	3.418	2.113	5.531	14,1
Dozón	184	168	2.660	1.110	3.770	2.358	6.128	22,4
Estrada A	787	532	2.585	1.353	3.938	3.412	7.350	7,4
Forcarei	252	202	2.083	705	2.788	1.543	4.331	13,8
Lalín	983	794	12.998	2.612	15.610	11.027	26.637	19,7
Rodeiro	424	398	7.452	1.513	8.965	5.181	14.146	22,5
Silleda	566	477	7.512	869	8.381	4.508	12.889	17,6
Vila de Cruces	429	374	2.725	1.291	4.016	2.447	6.463	10,7

FONTE: Consellería do Medio Rural. Rexistros administrativos.

Tamén o uso forestal é moi importante (10,15% do total da superficie) localizándose principalmente, o terreo forestal, nos termos municipais de A Estrada e Lalín.

Segundo a clasificación do programa Corine Land Cover 2000, este terreo forestal preséntase en forma de:

-bosque mixto (51%),

-matogueira boscoso de transición (29%)

-e landas e matogueiras de vexetación mesófila (14%).

Que se reparte entre 60,7% de monte maderable, 29,5% de monte aberto e 9,8% de monte leñoso.

Hai que destacar a existencia de montes de xestión pública, fundamentalmente en Lalín e Rodeiro, que se xestionan directamente ou a través de convenios pola Xunta.

Unha clasificación específica é a dos Montes Veciñais Mancomunados, que forman parte dos acenos de identidade e cultural propias do territorio galego e tamén son un claro indicador económico e produtivo: No territorio de TERRAS DE PONTEVEDRA NORTE, existen 85 montes declarados, nunha superficie total de11.215,93 Ha.

Esta representa o 11% dos montes declarados da provincia de Pontevedra e o 2,6% da total de Galicia.

CONCELLO	Nº DE HA MONTES CLASIFICADOS	SUPERFICIE DECLARADA
AGOLADA	4	775,5
DOZÓN	6	569,92
LALÍN	12	2.635,21
RODEIRO	6	262,73
SILLEDA	4	149,51
VILA DE CRUCES	6	549,22
ESTRADA, A	1	142
FORCAREI	46	6.131,84
TOTAL	85	11.215,93

FONTE: XUNTA DE GALICIA. CONSELLERÍA DO MEDIO RURAL E DO MAR

Produtos agrarios e producións agroalimentarias con protección.

Ao longo dos todos os municipios que forman o territorio, existen unha serie produtos primarios ou transformados que dispoñen dunha protección recoñecida e aos que se acolleron ou se poderían acoller os distintos produtores da zona. Con todo detectouse que non existe na comarca ningún produto ou produción que teña un distintivo de calidade exclusivo para leste, tal e como ocorre noutras zonas de Galicia.

Tipos de produtos ou producións agroalimentarias protexidas:

✓ **Vino CRDO Rías Baixas limitado a Subzona Ribeira do Ulla**
Elaborado a partir de uvas albariño cun 70% como mínimo, sendo o resto das demais variedades empregadas todas elas producidas na subzona Ribeira do Ulla.
Limitación xeográfica da subzona Ribeira do Ulla:
Municipio de A Estrada: parroquias de Arnois, Couso, Cora, Oca, Santeles, Paradela, Berres, San Miguel de Castro, San Xurxo de Vea, Ribeira, Riobó, Santa Cristina de Vea, Baloira y Santa Mariña de Barcala.
Municipio de Silleda: parroquia de Cira.
Municipio de Vila de Cruces: parroquias de Camanzo, Gres e Añobre.

✓ ✓ **DX Augardente de Galicia, limitados a la subzona Ribeira do Ulla**
Os produtos son: augardentes de bagazo, comercializadas ben no ano da súa obtención ou despois dun período de repouso, e augardentes de bagazo envellecidas que deberán permanecer en envases de madeira durante un período mínimo dun ano.
As bebidas espirituosas acollidas ás denominacións xeográficas Augardente de herbas de Galicia, Licor de herbas de Galicia e Licor café de Galicia obterase a partir de augardente amparado pola denominación xeográfica Bagazo de Galicia/Augardente de Galicia, mediante maceración e/ou destilación do alcol en presenza das herbas que os caracterizan, ou café de toste natural, segundo corresponda.

✓	**I.X.P. "Lacón Gallego"**
Protexe as extremidades dianteiras do gando porcino, tradicionalmente designadas con este nome, unha vez curadas.	
Limitación xeográfica: A zona de produción como a de elaboración, abarca toda a Comunidade Autónoma de Galicia.	

✓	**I.X.P. "Ternera Gallega"**
Establece como apto unicamente o gando das razas Loura Galega, Morenas do Noroeste, os cruces entre si e determinados cruces destas con outras razas. O gando criarase en explotacións controladas polo Consello Regulador.	
Limitación xeográfica: A zona de produción, abarca toda a Comunidade Autónoma de Galicia.	

✓	**Queixo amparado pola D.O. Arzúa-Ulloa**
Elabórase con leite de vaca, natural e enteira, crúa ou pasteurizado, procedente das razas loura galega, frisoa, pardo-alpina e as súas cruces.	
Clasificación: Arzúa–Ulloa, Arzúa-Ulloa de Granxa, Arzúa-Ulloa Curado.	
Limitación xeográfica: Agolada, Dozón, A Estrada, Lalín, Rodeiro, Silleda, Vila de cruces.	

✓	**D.O.P. Queixo Tetilla**
Ampara o queixo elaborado con leite de vaca das razas: loura galega, frisoa e pardo alpina.	
Limitación xeográfica: A zona de produción, abarca toda a Comunidade Autónoma de Galicia.	

✓	**C.R. "Agricultura Ecolóxica de Galicia"**
Limitación xeográfica: A zona xeográfica na que exerce o control o Consello Regulador da Agricultura ecolóxica de Galicia (Craega) é en todo o territorio da Comunidade Autónoma de Galicia.	
Características:	
As producións ecolóxicas susceptibles de ser protexidas pola denominación son:	
a totalidade das producións agrícolas vexetais e animais non transformadas	
os produtos agrícolas vexetais e animais transformados, destinados á alimentación humana.	
os alimentos, pensos compostos e materias primas para a alimentación animal.	
Por ser produtos que se obteñen dunha agricultura sen empregar produtos químicos de síntese e, por tanto, con ausencia total destes sobre os alimentos, pódese dicir que posúen a máxima calidade nutritiva, sanitaria e organoléptica, ademais de manter as súas propiedades	

alimenticias e de madurez durante máis tempo.

✓ **C.R.I.X.P. "Castaña de Galicia"**

A indicación xeográfica protexida Castaña de Galicia se reserva aos froitos obtidos a partir dos cultivos autóctonos galegos do castiñeiro europeo (Castanea sativa, Mill.) destinados ao consumo humano e comercializados en fresco ou conxelado.

Limitación xeográfica: Provincia de Pontevedra: As comarcas de Deza e de Tabeirós-Terra de Montes.

✓ **Tarta de Santiago**

A indicación xeográfica protexida Tarta de Santiago

Zona de elaboración: A zona de elaboración das tortas amparadas pola indicación xeográfica protexida Tarta de Santiago abarca todo o territorio da Comunidade Autónoma de Galicia.

✓ **Grelos de Galicia**

A área de produción de grelos amparados pola indicación xeográfica protexida Grelos de Galicia esténdese a todos os municipios da Comunidade Autónoma de Galicia.

✓ **C.R.I.X.P. "Mel de Galicia"**

O patrimonio etnográfico de Galicia conserva testemuños da importancia da apicultura no noso territorio. É o caso de colmenares tradicionais como as abelleiras ou colmeas como colmeneras ou cortizas. O produto alimenticio máis importante da apicultura galega é o mel, amparada pola Indicación Xeográfica Protexida (I.G.P.) Mel de Galicia.

Este mel procede de colmeas movibles e obtense por decantación ou centrifugación. O mel preséntaselle ao consumidor en estado líquido ou sólido (cristalizado ou cremoso) e conserva todas as súas propiedades naturais.

Limitación xeográfica: A zona de produción, elaboración e envasado das meles pola Indicación Xeográfica Protexida "Mel de Galicia" abarca todo o territorio da Comunidade Autónoma de Galicia.

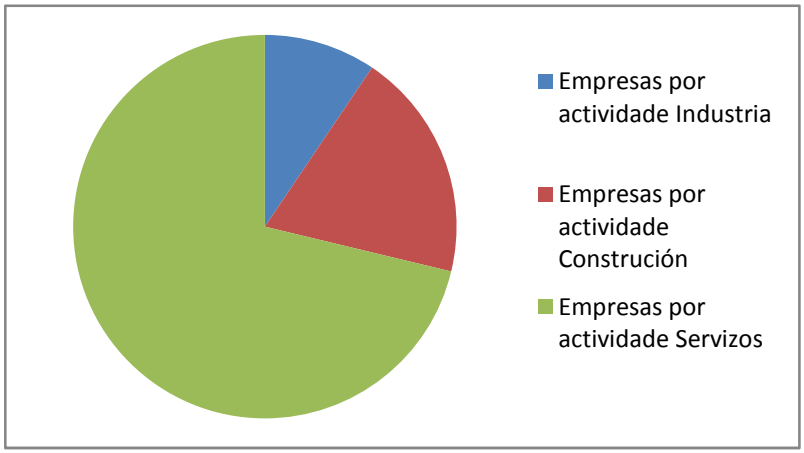
Clasificación:

- Mel multifloral: posúe desde cores claras ata cores escuras. O sabor varía no grao de

persistencia e intensidade sempre con matices florais ou afroitados.
– Mel monofloral de castiñeiro: de cor ámbar escuro, pode presentar tons avermellados. Xeralmente son meles líquidos, con cristalización moi retardada, cheiro malteado e gusto intenso e persistente con lixeiras notas salgadas.
– Mel monofloral de eucalipto: de cor ámbar, aromas céreos e sabor lixeiramente acedo e pouco persistente.
– Mel monofloral de silva: de color ámbar a ámbar escuro, sabor fortemente afroitado, marcadamente doce e aroma a froita.
– Mel monofloral de carrasca: cor ámbar escuro ou escuro con tons avermellados, sabor lixeiramente amargo, intenso e persistente e aroma floral tamén persistente.

3.3.2. Sector secundario

Neste apartado analizarase a estrutura empresarial das actividades industriais, construción, así como a súa distribución no territorio.

Empresas por actividade 2014

Sector industrial

A zona de Terras de Pontevedra Norte caracterízase por unha gran diferenza a nivel industrial entre os municipios de Lalín e A Estrada, e o resto que conforman a zona, xa que do total de 680 empresas industriais 444 están nestes dous municipios, dicir o 65 % concéntrase neles.

UNIDADES LOCAIS EN GALICIA SEGUNDO ACTIVIDADE PRINCIPAL (SECCIONES CNAE 93)									
	Número de unidades locais								
Año 2009	Lalín	A Estrada	Agolada	Dozón	Forcarei	Silleda	Rodeiro	Vila de Cruces	TERRAS DO PONTEVEDRA NORTE
A- Industria, incluída a enerxía	**219**	**225**	**29**	**4**	**26**	**100**	**21**	**56**	**680**
Industrias extractivas	6	2	5	0	3	2	4	2	
Industria manufacturera	209	219	23	4	21	94	17	49	
Produción e distribución de enerxía eléctrica, gas e auga	4	4	1	0	2	4	0	5	
B - Construción	**357**	**293**	**46**	**10**	**58**	**151**	**36**	**84**	**1.035**
Construción	357	293	46	10	58	151	36	84	
DATOS IGE 2009 ELABORACIÓN PROPIA									

Por tipoloxía de empresas destaca a industria manufactureira con respecto a outro tipo de industrias, xa que o 94 % é desta tipoloxía, e delas o 34 % está na Estrada e o 33 % en Lalín, polo que o 33% restante sitúase nos outros 6 municipios.

En canto á construción ocorre o mesmo hai un total de 1.035 empresas relacionadas co sector, das cales 357 están en Lalín, 293 na Estrada e 151 en Silleda.

Construción

A construción é outro dos alicerces do sector secundario e o crecemento na zona de Terras de Pontevedra Norte desde a década dos 90 foi continuo ata o inicio da crise que sufriu un forte pau.

Os municipios de Lalín e A Estrada concentran o maior número de empresas cun total de 650 sendo Lalín o municipio en que máis aumentou o número de edificacións novas.

As empresas entre 20 e 50 traballadores representan o maior volume , cunha terceira parte do total.

Localizadas en todo o territorio de estudo, a maior concentración de empresas téxtiles atópanse no municipio de Lalín onde existe un número elevado de empresas de fabricación de xéneros de punto e confección. Grazas á súa boa localización e comunicacións, ademais dunha ampla oferta de chan industrial favoreceron nas últimas décadas o repunte deste sector de forma vertixinosa.

Referenciada como a capital cultural da moda en Galicia, a crise azoutou fortemente este sector no últimos dez anos, pechando case a metade das súas empresas.

A transformación da madeira é un dos sectores económicos máis importantes de Galicia. Na Estrada, prodúcese unha especialización na fabricación de mobles e a construción, sendo o municipio galego que posúe o maior número de carpinterías ou fábricas de mobles e facéndose cun título propio: Capital galega do moble.

Pilar económico do municipio conta na actualidade con 45 empresas dedicadas á fabricación de mobles, que representan o 58% de todas as manufactureiras asentadas no municipio, xerando un gran volume de emprego directo e indirecto.

3.3.3. Sector terciario

Neste apartado analizarase a estrutura empresarial do comercio e servizos, así como a súa distribución no territorio.

Sector servizos

Na zona Terras de Pontevedra Norte os valores respecto ao resto de Galicia son inferiores en canto a número de ocupados no sector servizos, debido principalmente a que estes se atopan no sector industrial, ligado ás materias primas.

Destacar A Estrada e Lalín como punteiros neste sector pero sendo Silleda tamén un municipio cun volume grande deste sector.

UNIDADES LOCAIS EN GALICIA SEGUNDO ACTIVIDADE PRINCIPAL (SECCIÓNS CNAE 93)									
	Número de unidades locais								
Año 2009	Lalín	A Estrada	Agolada	Dozón	Forcarei	Silleda	Rodeiro	Vila de Cruces	TERRAS PONTE VEDRA NORTE
Servizos	**1.662**	**1.322**	**132**	**31**	**171**	**629**	**131**	**329**	**4.407**
Comercio, reparación de vehículos de motor, motocicletas, ciclomotores e artigos persoais de uso doméstico	649	587	59	10	68	239	64	132	
Hostalería	214	185	24	5	32	93	20	53	
Transporte, almacenamento e comunicacións.	127	118	15	9	18	105	14	50	
Intermediación financeira	62	47	3	0	8	26	8	11	
Actividades inmobiliarias e de aluguer; servizos empresariais	351	217	15	5	19	94	8	39	
Educación	57	30	3	0	2	12	3	6	
Actividades sanitarias e veterinarias, servizos sociais	73	40	3	0	6	16	6	14	
Outras actividades sociais de ser servizos prestados a comunidades; servizos persoais.	129	98	10	2	18	44	8	24	
I.G.E. - Instituto Galego de Estatística									

4. INFRAESTRUTURAS E EQUIPAMIENTOS

4.1. Servizos básicos

4.1.1. Sanitarios

O acusado envellecemento da poboación e o aumento das enfermidades ligadas a este, fai que o estudo deste sector sexa de gran importancia.

A atención sanitaria especializada da zona recíbese no Centro Hospitalario Universitario de Santiago de Compostela.

Pero ademais destes, existen outros servizos, onde se presta a primeira atención aos cidadáns, son os centros de atención primaria, nos que se inclúen as unidades de atención primaria, as unidades de apoio e as unidades de urxencias, os PAC (Puntos de Atención Continuada).

A nivel municipal é reseñable que todos os municipios contan con, polo menos, un centro de atención primaria.

O número total de centros sanitarios, é de 16 e repártense da seguinte maneira: dous deles son centros con especialidades e están situados en Lalín e A Estrada respectivamente. Os 14 restantes son centros de saúde e atópanse: 1 en Agolada, en Dozón, en Rodeiro en Lalín; 4 na Estrada, 2 en Forcarei, 2 en Silleda e 2 en Vila de Cruces.

4.1.2. Farmacias

Con respecto ás farmacias, hai un total de 31 farmacias das cales en Agolada, Dozón e Rodeiro hai unha por municipio; 2 en Forcarei, 3 en Silleda; 4 en Vila de Cruces e en Lalín e na Estrada, 9 e 10 respectivamente.

5. EQUIPAMENTOS

O progresivo envellecemento da poboación, así como o incremento da esperanza de vida, trae consigo un aumento na utilización dos servizos sanitarios e sociais.

O factor envellecemento marca tamén un incremento no número de establecementos dedicados a servizos sociais, e máis concretamente a residencias de persoas maiores, que aumentaron lixeiramente durante a última década o que supuxo un importante no número de prazas ofrecidas.

5.1. Centros para maiores

En todo o territorio existen unha serie de estrutura creadas e pensadas especificamente para os maiores e que son das seguintes tipoloxías: 2 centros de día, ambos en Lalín, un

especializado en Alzheimer cunha capacidade de 151 prazas e o segundo para 40 persoas, existen tamén unha serie de residencias e/ou fogares residenciais que cobren un total de 334 prazas, das cales 221 están en Lalín, 49 en Vila de Cruces, 40 na Estrada e 18 en Silleda, por último existen tamén unha serie de vivendas comunitarias cun total de 34 prazas distribuídas da seguinte maneira: 10 en Lalín, 12 en Rodeiro e 12 en Forcarei.

CENTROS PARA MAIORES			
	CENTRO / PROGRAMA	**TIPO**	**PLAZAS AUTORIZADAS**
Lalín	Residencia Nosa Señora das Dores	Residencia	76
	Vivenda Comunitaria Hogar Santa Rita	Vivenda comunitaria	10
	Residencia para persoas maiores geriatros Lalín	Gran centro residencial	151
	Centro de Dia de Alzheimer Geriatros Lalin	Centro de día, Alzheimer	30
	Centro de Día Nosa Señora das Dores	Centro de día	40
Rodeiro	Vivenda comunitaria Enxebre	Vivenda comunitaria	12
Vila de cruces	Residencia municipal de maiores de Vila de Cruces	Minirresidencia	49
Silleda	Fogar Residencial San Miguel	Fogar residencial	18
Forcarei	Vivenda comunitaria Mama Mela	Vivenda comunitaria	12
A Estrada	Residencia de maiores da Estrada	Minirresidencia	40
Fonte: Consellería de Política social **Año 2015**			

5.2. Centros para persoas con discapacidade

En canto aos centros especializados en discapacitados, temos na zona unha capacidade total de 125 prazas, das cales en Lalín dispón dun centro ocupacional para 80 persoas e outro en Silleda con outras 20 prazas, este centro conta tamén cun centro ocupacional para 20 persoas. En canto a prazas de residencia, só existe un no concello da Estrada, trátase dunha residencia para discapacitados gravemente afectados con atención diúrna. A maiores existe un piso tutelado, en Lalín cunha capacidade de 8 prazas, vivenda creada nun primeiro pensando en respiro familiar e/ou vacacional dos usuarios.

CENTROS PARA DISCAPACITADOS				
	CENTRO PROGRAMA	**ÁREA**	**TIPO**	**PRAZAS AUTORIZADAS**
Lalín	Centro ocupacional Javier Brandido	Discapacidade	Centro ocupacional	50
	Vivenda tutelada para persoas con discapacidade intelectual ASPADEZA	Discapacidade	Vivenda Piso tutelado	8
Silleda	Centro de día MEDELO Silleda	Discapacidade	Centro de día	30
	Centro ocupacional MEDELO Silleda	Discapacidade	Centro ocupacional	20
A Estrada	Residencia A Braña	Discapacidade	Res. Discap. Gravemente afectados con atención diurna	17

5.3. Garderías

En canto ao colectivo da infancia, menores dicir que seguiron a mesma evolución que o grupo anterior cun lixeiro incremento na zona, presentando un total de 13 centros. A maior parte destes centros sitúanse, en áreas urbanas ou periurbanas, onde existían maiores problemas e conflitividade e maior masa crítica para a prestación dos servizos.

CENTROS PRESTADORES DE SERVIZOS SOCIAIS POR MUNICIPIOS								
Número								
	Centros				**Prazas autorizadas**			
	Total	**Privada con ánimo de lucro**	**Pública**	**Social**	**Total**	**Privada con ánimo de lucro**	**Pública**	**Social**
Infancia	12	1	9	2	582	41	470	71
I.G.E. – Instituto Galego de Estadística								

6. INFRAESTRUTURAS

6.1. Instalacións deportivas

NÚMERO DE INSTALACIÓNS DEPORTIVAS SEGUNDO TIPO						
Ano 2013	Ximnasio	Piscina cuberta	Pista polideportiva	Terreo de xogo	Complexo polideportivo	Polideportivo cuberto
Agolada	1	1	1	1	0	0
Dozón	0	1	1	1	0	0
Estrada, A	0	1	4	6	2	1
Forcarei	0	0	0	1	4	
Lalín	0	0	8	1	2	1
Rodeiro	0	1	1	1	0	1
Silleda	0	1	1	1	1	1
Vila de Cruces	0	1	0	1	1	0
Ministerio de Hacienda y Administraciones Públicas. Encuesta de InfraESTRUTURA y Equipamientos Locales						

6.2. Transportes

Unha das partes indispensables á hora de elaborar un plan de desenvolvemento é ver as arterias do territorio, ou o que é o mesmo, a rede de vías de comunicación, como encargadas de articular a mobilidade da poboación e as mercadorías.

A rede viaria correspondente ao territorio que abarca Terras de Pontevedra Norte, articúlase ao redor dun viario fundamental; a AP-53, que une Santiago e Ourense e transcorre dentro da zona por Vila de Cruces, Silleda, Lalín e Dozón.

Ademais deste viario de alta capacidade, técese unha rede de estradas de certa importancia constituídos pola Rede Estatal, entre as que se contan a N-525 (Santiago-Ourense) que atravesa a comarca do Deza, parella á autoestrada (AP-53) e a N-540, que atravesa a Zona de Oeste a Leste, unindo Vilagarcía de Arousa con Lalín.

Entre estas arterias principais técese unha rede de viarias, que compoñen a rede primaria básica, composta por estradas que unen os núcleos secundarios de Poboación coas cabeceiras comarcais como é o caso da PO-213, PO-222, PO-201, PO-204, PO-206, PO -534 ou a PO-960 que interrelacionan os núcleos das áreas da Estrada e os municipios de Forcarei, Agolada, Vila de Cruces, Rodeiro, Dozón, Lalín, ou Silleda.

A rede de comunicacións, complétase con as liñas ferroviarias, provenientes de Santiago cara a Lalín e Dozón.

6.2.1. Transporte público

No ano 2005 a Consellería de Medio Ambiente, Territorio e Infraestruturas, contaba coa seguinte listaxe de empresas de transportes e os seus percorridos:

TRANSPORTE PÚBLICO 2005			
DONADO CAMPOS S.L.	V-3216	XG-360	LALÍN-PONTEVEDRA
EMPRESA CUIÑA S.L.	V-2289	XG-210	BANDEIRA-PONTEVEDRA
EMPRESA LAZARA S.A.	V-2258	XG-205	FORCAREI-SILLEDA
EMPRESA MONTAÑESA S.L.	V-0402	XG-021	CARBALLIÑO-LALIN
EXPRES DE VEA S.L	2702	XG 288	A ESTRADA
GOMEZ DE CASTRO S.A	7042	XG -416	LUGO - LALIN
MANUEL TROITIÑO NUÑEZ	2524	XG- 251	A ESTRADA - FORCAREI
TRANSPORTES MOSQUERA S.L.	V-0640	XG-042	VILA DE CRUCES-BERMÉS-LALIN
Ministerio de Hacienda y Administraciones Públicas. Enquisa de Infraestrutura e Equipamentos Locais			

Ademais destes servizos, por parte da Consellería, introducíronse dous servizos de transporte aos cidadáns; Por unha banda o TES-BUS, que ten como misión facilitar o desprazamento da poboación en zonas con escasos servizos de transporte, aproveitando o percorrido do transporte escolar e trasladando aos habitantes dos núcleos polos que transcorre, á cabeceira municipal e que na zona presta servizos en, Agolada, A Estrada, Forcarei, Lalín, Rodeiro, Silleda e Vila de Cruces. Doutra banda o NOITE-BUS que ten como finalidade ofrecer unha alternativa de transporte en datas e horarios vinculados ao tempo libre e a diversión (cobre rutas cara a lugares de lecer en horarios nocturnos) e que no territorio gózano nos municipios de Vila de Cruces, Lalín, Agolada, Silleda.

Ademais os concellos da Estrada e Vila de Cruces adheríronse ao plan de transporte metropolitano que os une con Santiago.

6.3. Infraestruturas hidráulicas

Na zona pódense diferenciar varias infraestruturas, existe unha importante dependencia das achegas do río Ulla. A zona nútrese de varios cursos subsidiarios do Ulla, como o Deza, Toxa ou Arnego, utilizando para iso numerosos depósitos, repartidos polo territorio, ata conformar unha rede de case un milleiro.

O abastecemento é público nun 100% dos casos, aínda que se combina con traídas privadas nalgúns municipios como Vila de Cruces. O tratamento destas augas leva a cabo por medio de varios métodos de potabilización (floculación, decantación, filtración, esterilización e outros), aínda que a esterilización é o sistema máis utilizado (90% dos casos).

En canto ás augas residuais comentar que na zona atopamos 16 estacións depuradoras de augas residuais (EDAR), insuficientes para cubrir de maneira eficaz o territorio, o cociente non alcanza a unidade, o que implica que hai municipios que carecen deste tipo de infraestrutura. A pesar deste hándicap e debido en parte á actuación dos plans de melloras propostos polos organismos competentes (Augas de Galicia), a Deputación Provincial e os municipios, a través da Axenda 21 Local en moitos casos, debúxanse importantes melloras no horizonte do 2015.

6.4. Enerxía

No referente á produción de enerxía, mencionar que procede do encoro da parte alta do río Ulla (Portodemouros) e dos numerosos parques eólicos existentes na zona, así como de varias centrais de cooxeneración e unhas poucas mini centrais hidroeléctricas.

A produción Hidroeléctrica xera un total de 118.432 kW., procedentes de tres saltos do Ulla, o primeiro, directamente do encoro de Portodemouros (Fenosa. 1967), os outros dous, tamén subsidiarios de Ulla son o de Brandariz (2008) e Touro (2008), todos no municipio de Vila de Cruces. Os parque eólicos son a outra fonte de electricidade, nos parques de Silleda, Lalín, Vila de Cruces, A Estrada. Ademais hai que mencionar un parque eólico singular situado en Lalín, que produce 3.000 kW.

As mini centrais hidroeléctricas, aproveitan os caudais dos ríos Ulla, Lérez, Liñares, Toxa, Deza e Arnego.

6.5. Telecomunicacións

A nivel municipal destaca o importante número de liñas que presenta A Estrada, xa que só un municipio excede as 8.200 liñas, froito do importante labor modernizadora das telecomunicacións e as TIC que se produciu no municipio a comezos do novo milenio, por mor de ser elixido municipio piloto para a implantación das novas tecnoloxías, ata o punto en que este ano comezou a operar unha rede inalámbrica que dará servizo (WIFI) á totalidade do municipio, un dos que conta con maior número de entidades singulares (437) de Galicia.

Analizando pormenorizadamente os datos das liñas en servizo vemos a concentración que se produce nos núcleos (cabeceiras comarcais) do interior, onde se localiza a maior parte da poboación do municipio, fronte á repartición máis homoxénea do poboamento nas zonas de costa. Así vemos como Lalín conta con 7.578 liñas, o que duplica os números de Silleda 3.197 e multiplica por 20 as de Dozón.

En canto ás novas instalacións en telecomunicacións dicir que a fibra óptica, contaba en 2007 con 2.527 km de cable na provincia de Pontevedra, o que supón un 22% do total de Galicia. A expansión do cable conduciuse polos grandes viarios de comunicación que unen os núcleos urbanos (Autoestradas e Autovías), expandíndose logo cara aos núcleos máis densamente poboados e as cabeceiras comarcais, aínda que a implementación desta tecnoloxía non é todo o satisfactoria que se desexaría.

Dos 8 municipios que conforman a Zona tres: Lalín, Silleda, e A Estrada, contan con PEBA (Banda Ancha), ADSL e Cable, e dous deles Agolada e Rodeiro, conten só con PEBA.

En canto ás comunicacións a través de móbiles, a totalidade dos municipios da zona contaban xa 2007 con emprazamentos de máis dun operador.

7. CONCLUSIÓNS DOS RECURSOS DO TERRITORIO

- **O territorio**

O territorio de Terras de Pontevedra Norte, presenta unha orografía irregular, sendo de maior altitude na metade meridional. Ten un relevo cunha altimetría non demasiado elevada, entre 100 e 830 m e pendentes de ata o 9 %, condición que limita os usos do chan, pasando por zonas con boas aptitudes agrícolas por baixo dos 300 m a outras con escasa produtividade por encima do 600 m.

En canto á climatoloxía existe diferenza entre as zonas máis altas cunha media de temperaturas mínimas de 7 ºC e no período cálido con temperaturas máximas de ata 30ºC.

Todos os municipios que a forman están incluídos na lista comunitaria de zonas agrícolas desfavorecidas.

En canto aos espazos naturais protexidos o territorio alcanza un total de 12.778,53 Ha incluídas na Rede Natura 2000.

As comunicacións principais son a AP53 e a N525 ademais da N640 que a atravesa e conecta as principais poboacións.

Todos os municipios dispoñen de destacados elementos culturais e patrimoniais destacando o rico legado megalítico e románico por todo o territorio.

Destaca tamén polo amplo tecido asociativo entre as que proliferaron os últimos anos aquelas asociacións de tipo cultural e veciñal.

- **Poboación**

Cunha poboación de 47.848 habitantes e unha densidade de poboación de 32,4 hab/km^2, a poboación foi diminuíndo nos últimos anos de forma alarmante, xa que entre os anos 2004 e 2014 perdeuse un 15 % da poboación.

A pirámide de poboación de Terras de Pontevedra Norte ten unha silueta claramente regresiva, en cuxa base existe menos poboación que nos tramos centrais e no que a poboación envellecida é moi considerable; trátase dunha pirámide propia de poboacións con baixa natalidade e alta esperanza de vida.

Obsérvase tamén que hai unha alta porcentaxe de poboación que non completou os seus estudos, cuestión que condiciona enormemente á poboación á hora de atopar máis saídas laborais.

- **Sistema produtivo**

Con respecto á poboación activa e ao emprego, a taxa de actividade é do 57,6 % e a taxa de paro na zona atópase no 22,28 %, que aínda que é bastante alta está un pouco por baixo da taxa de paro provincial (25,46 %).

Falando dos sectores de actividade, hai que destacar a especialización gandeira deste territorio, xa que o 35,6 % da superficie total trátase de Superficie Agraria útil, alcanzando valores superiores nalgúns dos municipios que a forman, como é o caso de Dozón, Lalín, Rodeiro e Silleda.

En canto ao sector industrial obsérvase unha gran diferenza entre os municipios de Lalín e Estrada que reúnen o 65 % das industrias da zona, destacando a produción agroalimentaria e a industria manufactureira dirixida á construción.

Con respecto ao sector terciario Lalín e A Estrada concentran tamén a maioría dos establecementos da zona.

Obsérvase ademais que a zona ten un turismo pouco desenvolvido pero con moito potencial, tanto situación no centro de Galicia como pola súa riqueza paisaxística e patrimonial.

- **Infraestruturas e equipamentos**

Desde o punto de vista dos servizos básicos, a zona está cuberta con respecto á sanidade, xa que existen centros sanitarios e farmacias por todo o territorio.

Con todo, debido a que a poboación está envellecida obsérvase que non están cubertas as necesidades en todos os municipios do territorio con respecto a centros para maiores. O

mesmo ocorre cos centros especializados en persoas con discapacidade tanto para adultos como para nenos xa que, aínda que existen diversos centros de día, non existen prazas suficientes para cubrir a demanda.

BIBLIOGRAFIA

- Francisco Rozados. 2.000. Terra de Montes. Asociación Terra de Montes.
- Andrés Precedo Ledo. 1.993. Plan de Desenvolvemento Comarcal Comarca de Deza. Presidencia Xunta de Galicia.
- Andrés Precedo Ledo. 1.995. Plan de Desenvolvemento Comarcal Comarca de Tabeirós Terra de Montes. Presidencia Xunta de Galicia.
- Jesús Fernández, Marta Checa, Borja Esteban, Javier Sánchez, Mª Dolores Curt, Fernando Mosquera, Luis Romero, Pedro Luis Aguado. Descripción de las características agrarias y geográficas de las Comarcas Agrarias pertenecientes a la provincia de Pontevedra. Grupo de agroenergética. ETSIA AGRONOMOS MADRID.
- Consellería de política social. Xunta de Galicia. https://politicasocial.xunta.gal/XiacWeb/
- Turismo de Galicia. Consellería de Presidencia. Xunta de Galicia. http://www.turismo.gal/onde-aloxarse...?langId=gl_ES
- Ministerio de Agricultura, Alimentación y Medio Ambiente. http://www.magrama.gob.es/es/biodiversidad/temas/espacios-protegidos/red-natura-2000/lic_galicia.aspx